

Eén Wereld

Jaargang 41, nr 3 - Herfst 2016 - Prijs €4,95

Met bijdragen van

Jan Pronk

TTIP

Bas de Gaay Fortman

Wereldburgeractivisme

Piet Terhal

Menswaardige toekomst

Aat de Jonge

**Global Parliament of
Mayors**

**5 november
najaarsbijeenkomst**

Colofon

Wereld Federalisten Beweging Nederland (WFBN)

Iedere Aardbewoner heeft recht op welzijn en welvaart. De WFBN, in 1948 opgericht, streeft naar een duurzame en democratische wereldrechtsorde, met respect voor de rechten van de mens. Zij benadrukt door middel van het vragen van aandacht voor wereldwijde problemen de noodzaak tot internationale samenwerking en versterking van de Verenigde Naties op federale basis. De WFBN is het Nederlands centrum voor de inschrijving van wereldburgers.

De WFBN is verbonden met de Citoyens du Monde en aangesloten bij de World Federalist Movement.
Kantooradres: Laan van Nieuw Oost-Indië 252. 2593 CD Den Haag, telefoon: 070-3478196

Raad van advies:
Prof. dr. Th. van Boven, Prof. dr. J.P. Pronk,
Dr. P.H.J.J. Terhal

Commissie van Goede Diensten:
Ben Cornelissen, Rob Moerbeek en Johanna Steijlen

Bestuur: bestuur@wfbn.nl
Voorzitter: Frans Vermeulen, 0165 534506
Vicevoorzitter: Frans Micklinghoff, 070 5114215
Penningmeester: Emile van Essen, 06 19252628
Secretaris: Marjolijn Snippe, 0321 848782
Bestuurslid: Syne Fonk, 026 848 3777

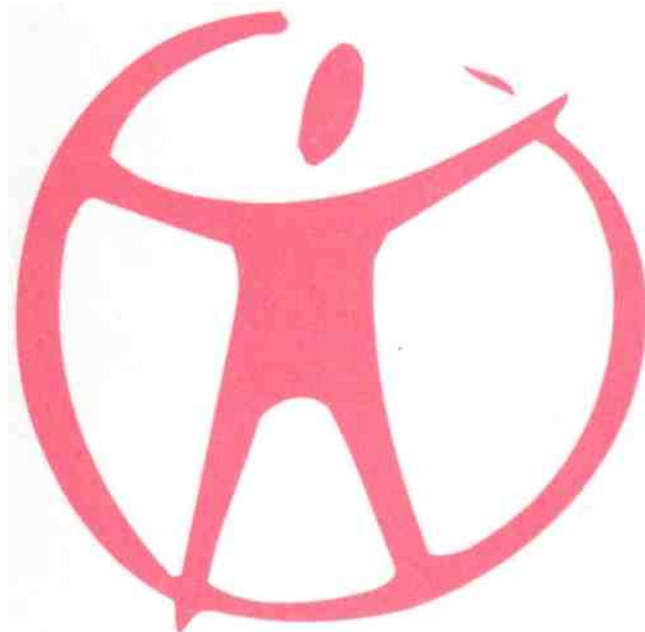
Eindredactie: Frans Micklinghoff en Marjolijn Snippe,
met dank aan Rob Moerbeek, Frans Vermeulen en Henry Mensink
Deadlines voor inzending kopij (redactie@wfbn.nl)
2016: 30 november (winter-editie),
2017: 15 februari (lente-editie), 15 mei (zomer-editie),
31 augustus (herfst-editie).

WFBN-lidmaatschap: €15,- per jaar

Bank: Wereld Federalisten Beweging Nederland
IBAN : NL73INGB0000009764 en BIC : INGBNL2A

Kamer van Koophandel Amsterdam:
V 530085 ISSN 1871-2754.

"Één Wereld" is tot stand gekomen via Editoo.nl

Inhoud

Colofon	2
Redactioneel, mededelingen	3
Najaarsbijeenkoms	3
Wereldburgeractivisme	4
TTIP: Hoe nu verder?	6
Federaliseren als levensles	11
Boekbespreking	13
Global Parliament of Mayors	15
To do list	16
Wegen naar een menswaardige toekomst	17
Boekbespreking	20
Boekbespreking	21
Werkgroep WereldRechtOrde (WRO)	22
Waar gaat het nu om?	23
Het is een groot complot	24
Incident op het SAT-congres	25
Boekbespreking	25
Vredessymposium goed bezocht	26
Erskine Childers Lecture 2016	27
Internationale rechtsorde	28

Ook uw bijdrage kan in dit blad worden afgedrukt, mits helder geschreven en van naam, adres en telefoonnummer voorzien. Met naam ondertekende artikelen geven niet altijd de mening en visie weer van de WFBN. De auteurs- en databankrechten ten aanzien van deze uitgave berusten bij de uitgever, de Vereniging WFBN. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen, mededelingen en brieven in te korten of zonder opgave van redenen te weigeren en over deze beslissing wordt geen correspondentie gevoerd. Ingezonden foto's en afbeeldingen worden eigendom van de redactie. Uitgever en auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor schade voortvloeiende uit handelingen of beslissingen die zijn gebaseerd op gegevens in deze uitgave.

Redactioneel en mededelingen

De redactie is verheugd om in deze herfst-editie van Eén Wereld een aantal heuglijke mededelingen te kunnen doen.

Onze voorzitter Frans Vermeulen heeft op 9 september jl. zijn bul in ontvangst mogen nemen van de Universiteit van Tilburg en sindsdien draagt hij de titel drs. theologie en religiewetenschappen. We mogen trots zijn op onze 76-jarige voorzitter en feliciteren hem van harte. Een 76-jarige student is natuurlijk een interessant gegeven. Dat vonden ook twee journalisten van Brandpunt+ die Frans kort voor zijn afstuderen geïnterviewd hebben. Het interview kunt u hier bekijken: <http://brandpunt.kro-nrcv.nl/brandpuntplus/76-jarige-student/>

Een volgende heuglijke mededeling is dat de Raad van Adviseurs van de WFBN is uitgebreid met oud-minister Jan Pronk. In deze editie een artikel van zijn hand over TTIP en tevens een boekbespreking van zijn in 2015 verschenen boek "Op zoek naar een nieuwe kaart".

En we hebben nog meer bijzondere bijdragen in deze herfst-editie: Bas de Gaay Fortman over wereldburger-activisme, Piet Terhal over "Wegen naar een menswaardige toekomst" en Aat de Jonge over de oprichting van het Global Parliament of Mayors.

Boekbesprekingen van recente boeken van Bas de Gaay Fortman en Piet Terhal kunt u ook lezen in dit blad.

De voortgang en het proces van de vernieuwing van onze statuten wordt verder toegelicht in de kolom hiernaast en op pagina 23 door vicevoorzitter Frans Micklinghoff .

Met de voorgestelde statutenwijziging geeft de WFBN gevolg aan het besluit van de ALV 2008 om de statuten te vernieuwen. De openingszin van het (voorlopig) huishoudelijk reglement van 2008 luidt dan ook:

"De WFBN wil dit nieuwe HR enkele jaren hanteren en intussen werken aan de vernieuwing van de Statuten. Wanneer deze eenmaal door de ALV zijn aangenomen, komt daarna een uitgebreider, definitief HR aan de orde, aangepast aan de nieuwe Statuten."

De bedoeling is uiteraard dat de WFBN sterker uit deze vernieuwing zal komen en voor de komende decennia een solide basis zal hebben van waaruit onze doelstelling kan worden uitgedragen.

De redactie wenst u veel leesplezier!

WFBN-leden zijn van harte welkom op kantoor. I.v.m. de privacy van onze huurders, en ook opdat u niet voor een gesloten deur komt, vriendelijk verzoek om vooraf een afspraak te maken via de voorzitter of de vicevoorzitter.

Verdere afhandeling concept Statuten en concept Huishoudelijk Reglement

Bericht van de vicevoorzitter Frans Micklinghoff, namens het bestuur

Op verzoek van enkele leden wordt de termijn waarbinnen de leden kunnen reageren op de concept-Statuten en het concept-Huishoudelijk Reglement verlengd van 15 september 2016 naar 15 november 2016. Na deze vier-en-een-halve maand zal het bestuur een definitief voorstel doen en dit voorleggen aan de leden. In de winteruitgave volgt nadere informatie en de datum van de ledenvergadering. Voorstellen voor aanvullingen en/of wijzigingen kunnen tot 15 november 2016 worden ingediend bij de secretaris. Op de ledenvergadering waarop de concept-Statuten en het concept-Huishoudelijk Reglement worden besproken komen de vóór 15 november 2016 ingediende aanvullingen of wijzigingen aan de orde.

Najaarsbijeenkomst 5 november

De najaars-ALV is om bovenstaande redenen afgelast. Wel gaat onze najaarsbijeenkomst door waar we gezamenlijk een federalistische boom gaan opzetten. We hopen dat vele leden met ons mee komen "bomen". Wat vindt u als wereldfederalist belangrijk bij het geven van een invulling aan onze doelstelling?

Locatie: Meeting Plaza Utrecht, Hoog Catharijne:
<https://www.youtube.com/watch?v=RxO3G8fyZuM>

12.30 uur: Ontvangst met broodjes en soep (veg.)
13.30 uur: start van het opzetten van de boom
17.00 - 18.00 uur: netwerkborrel

Ieder lid krijgt in de eerste termijn 5 minuten spreektijd. De tweede termijn is plenair. Uw aanmelding bij de secretaris wordt op prijs gesteld. U bent van harte welkom.

WERELDBURGERACTIVISME

door Bas de Gaay Fortman

'IEDEREEN IS VAN DE WERELD, EN DE WERELD IS VAN IEDEREN' (Typhoon)

Het zeventigjarig bestaan van de Verenigde Naties is vorig jaar nogal stilletjes voorbij gegaan. Er viel dan ook niet veel te vieren, althans in het heden. Weliswaar kan die mondiale inspiratie in het najaar van 1945 nog steeds bemoedigen als een krachtig Nooit meer! maar de belofte die ervan uitging is niet waargemaakt. Lees, ter illustratie, nog eens de preambule van het handvest:

WIJ, DE VOLKEN VAN DE VERENIGDE NATIES, VASTBESLOTEN

- komende geslachten te beveiligen tegen de oorlogsgesel, die tweemaal gedurende ons leven onuitsprekelijk leed over de mensheid heeft gebracht, en
- opnieuw het vertrouwen in de grondrechten van de mens, in de waardigheid en de waarde van de menselijke persoon, in gelijke rechten voor mannen en vrouwen, alsmede van grote en kleine naties te bevestigen, en
- voorwaarden te scheppen waaronder gerechtigheid en eerbied voor de verplichtingen, die uit verdragen en andere bronnen van internationaal recht voortvloeien, gehandhaafd kunnen worden, en
- sociale vooruitgang en betere levensstandaarden in grotere vrijheid te bevorderen.

EN TE DIEN EINDE

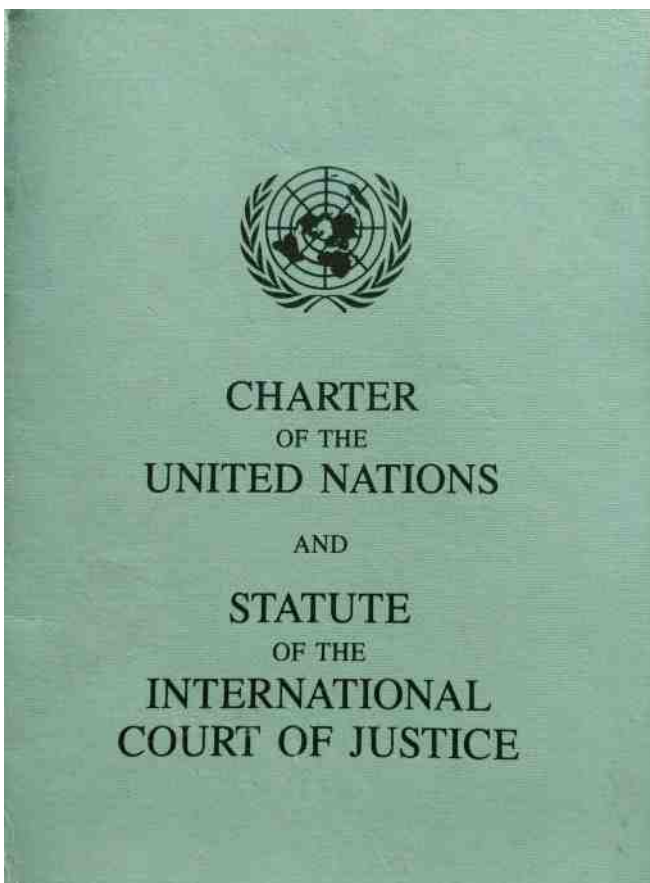
- verdraagzaamheid te betrachten en samen in vrede met elkaar als goede naburen te leven, en
- onze krachten te bundelen de internationale vrede en veiligheid te handhaven, en
- door de aanvaarding van beginselen en het invoeren van methodes te verzekeren, dat wapengeweld niet zal worden gebruikt behalve in het algemeen belang, en
- ter bevordering van de economische en sociale vooruitgang van alle volken een van alle volken een internationaal apparaat te gebruiken,

HEBBEN BESLOTEN ONZE POGINGEN TE VERENIGEN OM DEZE DOELEINDEN TE BEREIKEN.

In artikel 1 van het Handvest worden de hier aangeduide doeleinden vertaald in drie grote projecten die de VN missie moeten realiseren: internationale veiligheid, internationale rechtvaardigheid en internationale ontwikkeling. De daaruit voortvloeiende verplichtingen zijn niet adequaat nagekomen. Waaraan lag dat? Ik richt me op dat hoofdproject van de Verenigde Naties waarmee ik persoonlijke ervaring heb: de Mensenrechten. (Bij de twee andere zijn wellicht vergelijkbare kanttekeningen te plaatsen.)

Gebaseerd op het Handvest kwam om te beginnen een Mensenrechten Raad tot stand (eerst Commissie geheten) met bijbehorende werkgroepen en speciale rapporteurs. Als complement van geratificeerde verdragen die door deze Raad waren voorbereid ontstond daarnaast een omvangrijk institutioneel complex voor toezicht op de handhaving daarvan. Positief kan over dit alles worden gezegd dat het de niet-gouvernementele organisaties zoals Amnesty International een mogelijkheid gaf en geeft voor schendingen verantwoordelijke regeringen publiekelijk aan te spreken. Maar vanuit politiek-juridisch oogpunt zie ik zeven zorgwekkende zwakten:

1. Zelfs wanneer landenevaluaties en concrete schendingen van de mensenrechten ernstig worden genomen en heldere uitspraken daarover zijn gedaan, ontbreekt het aan adequate aandacht voor de follow-up. Om te beginnen bestaan daarvoor nauwelijks vaste procedures. Een fikse belemmering voor adequaat toezicht op de naleving van normen inzake de mensenrechten ligt ook in de vooronderstelling dat er één beleid moet zijn waarin alle landen gelijkelijk worden behandeld. China dus net zo als Liechtenstein (sic!). Een andere oorzaak van falend toezicht is dat de beoordelaars zich louter richten op feitelijke schendingen van de mensenrechten en daarbij uitgaan van goed bestuur. Voor de dialectiek van een staat als tegelijk schender en beoogd handhaver van de mensenrechten is er geen oog. Tenslotte kent men zelfs bij grove en systematische schendingen geen effectieve remedies.

2. Bij de juridische aanpak waarvoor de Verenigde Naties hebben gekozen valt de nadruk op individuele gevallen van mensenrechtenschending. In werkelijkheid gaat het echter om structurele patronen die niet zozeer specifieke juridische actie maar internationaal-politiek ingrijpen vereisen. Dat vergt echter inschakeling van de Veiligheidsraad en daarin staan mensenrechten sowieso niet hoog op de agenda. Bovendien hebben de permanente leden vetorecht. Notoir structurele schenders van mensenrechten worden zo gevrijwaard van internationale interventie. Het gevolg daarvan is dat schendingen in bijvoorbeeld Tibet en Tsjetsjenië niet effectief zelfs maar aan de orde kunnen komen. Het gevolg is een bovenstaatelijk orgaan met dubbele maatstaven.

3. Effectieve bescherming van onderdrukte minderheden vereist samenwerking tussen de drie poten van de VN missie: veiligheid, recht en sociaaleconomische ontwikkeling. In de VN zelf wordt dit 'mainstreaming' genoemd. Daarover zijn al vele rapporten geschreven maar in de praktijk komt het er niet van.

4. Hoewel de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens deze missie als mondiaal ziet, ontbreekt daartoe bij de lidstaten de noodzakelijke wil. Aan eigen mensenrechtennormen en bureaus geven vele staten de voorkeur. Zo komt er van daadwerkelijke universaliteit onvoldoende terecht. Aan internationale commissies, comités, vergaderingen en rapportages wordt wel deelgenomen maar zonder daadwerkelijke inzet.

5. Op de 'Human Development Index' staan de landen waarin grove en systematische schendingen plaats vinden doorgaans onderaan. De VN missie voor verwezenlijking van de mensenrechten negeert die sociaaleconomische achtergrond. Om in zulke landen effectief te kunnen interveniëren zou de aandacht verplaatst moeten worden van politiek-juridische naar sociaaleconomische interventies.

6. Zolang er geen wereldregering is, zal economische mondialisering hoe dan ook de sociaaleconomische ongelijkheid vergroten en mede daardoor een ongunstig klimaat scheppen voor de verwezenlijking van economische, sociale en culturele rechten. Opmerkelijk is dat zelfs internationaal-gouvernementele instellingen zoals de Wereld Handels Organisatie zich afzijdig houden van de mensenrechten.

7. In de nasleep van de terroristische acties tegen de Verenigde Staten op 11 september 2001 (9/11) is onder aanvoering van de VS de internationale neiging tot 'ex-

ceptionalisme' sterk toegenomen. China, Saoedi-Arabië, Israël—het zijn maar enkele voorbeelden van een bedenklijke tendens. Internationale regels van zeerecht, humanitair oorlogsrecht, eerlijk proces, het martelingsverbod en humane detentie, als de nationale leiders daar niets in zien onttrekken ze hun staat aan de internationale rechtsorde.

Zo staat in de dialectiek van macht en recht het normatieve onder toenemende druk, ook internationaal. Is het onderhand geen tijd lessen hieruit te trekken? Bij de VN zelf is dat niet direct te verwachten. Die evalueert heel veel maar niet de eigen superprojecten voor een internationale orde. Maar aan de kant van de wereldburgers valt wel een toenemende gerichtheid op één wereld te signaleren.

In de Franse krant met de aansprekende naam *Le Monde* werden de van heinde en verre in Europa hun heil zoekenden onlangs aangeduid met de term 'arrivants'. Ook hun menselijke waardigheid is 'unantastbaar' zoals het door bondskanselier Angela Merkel herhaaldelijk geciteerde eerste artikel van de Duitse grondwet het zegt. De inzet voor menswaardige opvang van deze hier 'aankomenden' illustreert humanitaire interventie van onderop. Zo wordt de pressie op de nationale regeringen en de Europese Unie versterkt die 'aankomenden' primair als wereldburger te zien.

Met de institutionele kant van het wereldfederalisme mag het dan slecht gaan, wereldburgeractivisme is verre van dood. Daarbij kan aansluiting worden gezocht. Meelopen met parades voor *Ieder1*, regering en parlement aanspreken op de eigen grondwet—artikel 1 met dat kernwoordje *Allen* en artikel 90 met Nederlands inzet voor de internationale rechtsorde voorop—zulke actie hoort bij een nieuwe koers. Daarin is de aandacht verschoven naar de burger als 'agent' van verandering. Sinds de ontzuiling is dit ook bij verkiezingen een effectieve invalshoek geworden. Stem op een partij die wereldburgerschap voorop stelt en de eigen nationaliteit daaraan ondergeschikt acht. Al volgt daaruit nog niet meteen een oplossing voor alle praktische problemen van een wereld in ontwrichting, het is wel een visie en een mentaliteit van waaruit '*Wir schaffen das*' werkelijkheid kan worden.

Bas de Gaay Fortman (1937) richt zich al meer dan een halve eeuw op de dagelijkse spanning tussen macht en moraal. Hij is de auteur van "Moreel Erfgoed" (2016), 'een sprankelend boek' (Elsevier) dat verhaalt over al wat Nederland zich in de loop van eeuwen aan publieke moraal heeft verworven. Van 1971-1991 was hij lid van de Staten-Generaal. Vanuit een 'boven-politieke' gezichtshoek lanceert hij begin volgend jaar "De Grondwetwijzer", als leidraad in democratisch debat en politieke praktijk.

TTIP: Hoe nu verder?

door Jan Pronk

Handel is altijd goed. Dat is een halve waarheid, een drogreden. Handel is geen doel op zich. Het is een middel om welvaartsdoelen te bereiken: hogere productie, diversificatie, exportopbrengsten, werkgelegenheid, beloning van arbeid, winst en economische groei. De doelen worden niet automatisch bereikt wanneer de handel toeneemt. Alles hangt af van de economische machtsverhoudingen tussen de handelspartners. Die bepalen wie de toegevoegde waarde incasseert. Het kan per saldo zelfs negatief uitpakken, na verdiscontering van kosten die niet in de marktprijs tot uitdrukking komen: gezondheidsschade, klimaatverslechtering, biodiversiteitsverlies, verstoring van landschap en natuurlijk milieu.

Voor wie denkt dat handel altijd goed is voor iedereen, geldt onbelemmerde vrijhandel als ideaal. Maar dat is een drogreden in kwadraat. Bij ongelijke verhoudingen op de (wereld)markt vallen voordelen toe aan de sterken: machtige landen en mega ondernemingen. Bestaande ongelijkheid neemt door onbelemmerde vrijhandel toe.

Wanneer de ongelijkheid erg groot is, zijn beperkingen aan de liberalisatie gerechtvaardigd om te voorkomen dat zwakkere handelspartners worden weggevaagd. Die beperkingen kunnen tijdelijk zijn, of alleen worden toegepast in bepaalde sectoren. De beperkingen kunnen ook zelf weer aan voorwaarden worden onderworpen, om te voorkomen dat zij worden misbruikt. Maar in veel gevallen zijn beperkingen aan vrijhandel zinvol: zwakke landen en sectoren die tijdelijk worden beschermd hebben de gelegenheid te investeren in capaciteitsvergroting, hervorming en herstructurering.

Van GATT via UNCTAD naar WTO en TTIP

Het gaat altijd om maatvoering. Toen in de jaren dertig alle landen hun eigen economie ongebreideld beschermde, en problemen wederzijds op elkaar probeerden af te wentelen, ontstond een race to the bottom, met louter slachtoffers. De recessie die volgde op de financiële crisis van 1929 verergerde door de spiraalwerking van wederzijds *beggar thy neighbour* beleid tot een depressie, een structurele stagnatie van investeringen, productie en afzet. Het leidde uiteindelijk tot een economische crisis op wereldschaal. Dat protectionisme is na 1945 wereldwijd bestreden door middel van een multilateraal overeengekomen *General Agreement on Tariffs and Trade* (GATT). Door achtereenvolgende Dillon, Kennedy en Tokio onderhandelingsrondes werd beoogd een wereldomspannende markt te creëren, waarop steeds meer goederen vrij verhandelbaar zouden zijn, zonder hoge invoerrechten. Met succes: tarieven daalden en de groei nam toe. Maar na 1980 beseften men dat verdere vooruitgang vereiste dat ook niet-tarifaire handelsbelemmeringen zouden worden afgebroken en dat vrij verkeer van goederen zou worden gecompleteerd door vrij verkeer

van diensten - transport, geldverkeer, verzekeringen, informatie, technologie - en kapitaal. Dat laatste stond voorop. Meer internationale handel vereist meer productie en dus meer investeringen door ondernemingen die actief zijn op de wereldmarkt, en van internationaal opererende banken en financiële instellingen. Zij moesten vrij toegang krijgen tot de buitenlandse markt. Amerika en Europa stelden voor om ook hierover internationale onderhandelingen te starten. Omdat de GATT een beperkt mandaat had, verkoos men het kader van de UNCTAD.

Intussen waren ontwikkelingslanden autonome onderhandelingspartners geworden. In koloniale tijden had het Westen beslist over hun grondstoffen, investeringen, productie, prijsvorming en handel. Het belang van de koloniale mogendheden zelf had voorop gestaan. Ontwikkelingslanden beseften dat de meeste internationale bedrijven nog steeds uit het Westen afkomstig waren. Zij vreesden dat hun jonge economieën zouden worden overspoeld door Westers kapitaal en dat hun boeren en bedrijven in mijnbouw, industrie en transport, en ook hun banken en verzekeringsmaatschappijen, het onderspit zouden delven. Zij verzetten zich, wonnen het pleit, maar dat betekende het einde van de UNCTAD als onderhandelingsforum. Binnen de GATT werd een volgende - beperkte - onderhandelingsronde gestart (de Uruguay ronde), die in 1994 leidde tot de oprichting van een nieuwe Wereldhandelsorganisatie - de WTO - met een breed mandaat.

De instelling van de WTO was een stap vooruit. In tegenstelling tot de GATT werd de WTO een echt wereldforum: ook China en Rusland werden lid. Er zou over veel meer onderwerpen onderhandeld kunnen worden, ook over de relatie tussen handel en ontwikkeling. Beslissingen vereisten niet langer gewogen meerderheden, maar unanimititeit. Ontwikkelingslanden kregen daardoor meer invloed. Maar de eis van unanimititeit kan leiden tot jarenlange stagnatie in onderhandelingen, zonder dat nieuwe resultaten worden geboekt. Dat was de eerste jaren dan ook het geval. Dat is op zich niet rampzalig, want de organisatie had, behalve het faciliteren van verdere onderhandelingen, ook als taak om op basis van eenmaal overeengekomen rechtsregels en procedures toe te zien op de nakoming van eerder aangegane verplichtingen. Dat bevordert de economische stabiliteit in de wereld. Maar er is behalve stabiliteit ook dynamiek nodig, bijvoorbeeld door via investeringen, productie en handel aan te sluiten op de steeds verder voortschrijdende technologische vernieuwing in productiemethoden, transport en communicatie.

Om dat te bewerkstelligen zouden binnen de WTO als nieuwe organisatie met een breder mandaat ook onderhandelingen over investeringen kunnen plaatsvinden. Het initiatief daartoe kwam wederom van Westelijke landen. Zij ontwierpen in eigen kring (de OECD) een concept overeenkomst: de *Multilateral Agreement on Investment* (MAI) en brachten die als voorstel in bij de WTO. Maar in plaats van een evenwichtige afweging tussen belangen van buitenlandse investeerders en hun gastheren, stond

in dat ontwerp de bescherming van de eerst genoemden voorop. Ontwikkelingslanden protesteerden en ngo's voerden actie. De startbijeenkomst van de besprekingen in 1999 in Seattle werd verstoord (*The Battle of Seattle*) en de onderhandelingen werden uitgesteld. Wel kwam andermaal een beperkte onderhandelingsronde tot stand (de Doha ronde). Om te voorkomen dat die bij voorbaat op niets zou uitlopen werden controversiële onderwerpen (de zogenaamde Singapore issues), zoals de bescherming van investeringen, uitgesloten. De onderhandelingen concentreerden zich op verdere liberalisatie van de handel, zij het tamelijk onevenwichtig. Het Westen, dat de eigen landbouw nog steeds zwaar subsidieert, stelde als eis dat ontwikkelingslanden hun landbouw minder zouden beschermen. India, dat met hulp van overheidssubsidies aan voedselprogramma's probeert de armoede onder miljoenen Indiërs te bestrijden, verzette zich en met succes. Uiteindelijk werd alleen over slechting van douanebelemmeringen overeenstemming bereikt. (Bali, 2013). Dat is van belang, maar wel teleurstellend weinig. De WTO leek verlamd.

Ontwikkelingslanden hebben dus enkele malen hun zin gekregen. Zij hadden sterke argumenten en maakten gebruik van criteria, regels en procedures die destijds multilateraal, dus ook met het Westen, waren overeengekomen. Echter, zij hadden een Pyrrhus overwinning geboekt. Het Westen koos voor een andere strategie en startte onderhandelingen in eigen kring (en met enkele sterke ontwikkelingslanden, de zogeheten nieuw opkomende economieën), met het oogmerk die kring steeds verder te verwijden, en wel zodanig dat alle andere landen zich uiteindelijk wel zouden moeten voegen, om niet buiten spel komen te staan. De bekendste daarvan zijn de onderhandelingen over regionale vrijhandelszones zoals het *Trans Pacific Partnership* (TTP: US/Oost Azië), de *Comprehensive Economic and Trade Agreement* (CETA: Canada/EU) en het *Transatlantic Trade and Investment Partnership* (TTIP: EU/US).

In al deze onderhandelingen wordt door het Westen gemikt op:

- maximale vrijheid op de wereldmarkt, dus maximale toegang tot andere markten, voor eigen kapitaal, technologie, transnationale ondernemingen, banken en financiële instellingen,
- voor zover op deze markten beperkingen wenselijk worden geacht, regelgeving - en toepassing daarvan - door het Westen zelf geëntameerd en gecontroleerd, zo mogelijk binnen een multilateraal systeem,
- doch, indien dat laatste politiek niet mogelijk is, binnen een eigen (mega-) regionaal systeem.

Bescherming van investeringen

In deze onderhandelingen gaat het, wat de handel betreft, vooral over het slechten van niet-tarifaire belemmeringen en over het internationale verkeer in diensten. Maar het gaat vooral over investeringen. Dat lag na de ontwikkelingen van de afgelopen decennia ook wel voor de hand. Vrij verkeer van goederen bloeit door vrij verkeer van diensten en kapitaal. Bovendien kan het stimuleren van

internationale investeringen bijdragen tot een versterking van de reële economie wereldwijd, die nodig is om de gevolgen van de wereldwijde financiële crisis van 2007 te bestrijden.

Volledig vrij verkeer van kapitaal houdt in dat investeringen onbelemmerd kunnen plaatsvinden. Ondernemingen en financiële instellingen willen dat hun (buitenlandse) investeringen worden beschermd tegen ingrijpen door overheden. Dat is een redelijk verlangen voor zover het onredelijk ingrijpen betreft. Ook na 1945 heeft een aantal regeringen zich schuldig gemaakt aan onredelijk ingrijpen, zoals nationalisatie zonder compensatie. Maar tegenover de wens tot investeringsbescherming staat de wens van landen om niet geheel door buitenlands kapitaal en de daarmee gepaard gaande economische macht te worden overspoeld. Net als met betrekking tot handel is het zinvol de vrijheid van het kapitaalverkeer te beperken wanneer de verhoudingen erg ongelijk zijn.

Zo kunnen onderhandelingen plaatsvinden over voorwaarden, zoals:

- een beperking van de toegang van buitenlands kapitaal tot geselecteerde sectoren en markten,
- een regeling van de toegang tot en het gebruik van bepaalde grondstoffen, zowel in negatieve zin (bijvoorbeeld beperking van watergebruik) als in positieve zin (bijvoorbeeld de eis dat bepaalde lokale grondstoffen worden toegepast),
- voorwaarden betreffende de toepassing van bepaalde technologieën (wederom in positieve dan wel negatieve zin),
- voorwaarden betreffende de uitvoer van kapitaal (overmaking winsten, dividenden, e.d.),
- voorwaarden betreffende de rechten van inheemse groepen,
- condities betreffende verzekeringen, transport, accountantstoezicht, grondgebruik, milieubeleid, arbeidsomstandigheden en beloning.

Wederzijdse bescherming van investeringen zal altijd binnen het kader van dit soort voorwaarden moeten plaatsvinden, wil deze bescherming niet ten koste gaan van het welzijn van de bevolking van het gastland. Niet alleen de gast heeft recht op bescherming, door regels af te spreken ter vermijding van willekeur en onrechtmatig handelen van overheden, maar ook de inwoners van het gastland. En als het gastland klein is, met een zwakke economie en een kwetsbare natuurlijke omgeving, is de economische machtspositie van de investeerder aanzienlijk. Dat is de macht van extractieve ondernemingen (olie, steenkool, gas, mijnbouw, mineralen), plantageondernemingen, voedingsindustrie, farmaceutische industrie, chemische industrie, en ook ondernemingen in dienstensectoren als transport, verzekering, bankwezen, hedge funds, big data, et cetera.

Tussen regeringen en bedrijven kunnen zich tal van meningsverschillen voordoen, bijvoorbeeld betreffende standaarden (zoals gmo's), milieuregels, land *grabbing*, gezondheidswetgeving, patenten, toegang tot medicijnen, werknemersrechten, privacy en begrippen als het

publieke domein. Maar die meningsverschillen kunnen ook spelen tussen landen onderling. Overeenstemming over bovengenoemde beperkingen aan de vrijheid van verkeer in goederen, diensten en kapitaal zal gemakkelijker tot stand te brengen binnen het kader van een regionaal systeem van landen op min of meer hetzelfde niveau van economische ontwikkeling, of tussen min of meer gelijkgestemde landen. Vandaar dat het Westen steeds meer de voorkeur is gaan geven aan regionale vrijhandelszones in plaats van multilaterale onderhandelingen.

Slechting van geschillen

Evenwichtige regelgeving ter wederzijdse bescherming dient in wezen ter voorkoming van misbruik van economische macht. Dat kan alleen op basis van overeengekomen rechtsregels, publieke garantie, transparante procedures en onafhankelijke toetsing van gedragingen en beslechting van en geschillen. Dat luistert nauw en is niet nieuw. Geschillenbeslechting op het terrein van de internationale handel heeft altijd plaats kunnen vinden binnen de multilaterale kaders van de GATT en de WTO, met evenwichtige procedures, adequate beroepsmogelijkheden en beperkte bevoegdheden tot proportionele retaliatie in geval van schending van afspraken. Geschillenbeslechting op het terrein van de investeringen werd doorgaans geregeld in bilaterale verdragen, aangevuld met mogelijkheden tot arbitrage in het kader van de Bretton Woods instellingen. De bilaterale verdragen, en de daarmee samenhangende belastingverdragen, waren lang niet altijd evenwichtig, zeker niet die tussen Westelijke landen en ontwikkelingslanden.

Dat komt met name door de steeds grotere macht van transnationale ondernemingen en financiële instellingen en door de vereenzelviging door Westelijke regeringen van de belangen van 'hun' ondernemingen, opererend op internationale markten, met het nationale economische belang. De overwinning van het neoliberal gedachtegoed na 1990 op publieke internationale oriëntaties uit de voorafgaande decennia speelde daarbij een belangrijke rol.

Onderzoek laat zien dat een en ander steeds meer is gaan schrijven. Daarover hebben de laatste jaren steeds meer publicaties het licht gezien, bijvoorbeeld afkomstig van wetenschappers en onderhandelaars uit ontwikkelingslanden (zie bijvoorbeeld publicaties van het South Centre). Het is niet alleen gaan schrijven, maar ook botsen. In tal van geschillen tussen regeringen en buitenlandse investeerders nemen de laatsten een macho positie in die gesteund wordt door zoveel kapitaal, dat regeringen gedoemd lijken altijd aan het kortste eind te trekken. Het gaat niet alleen om ontwikkelingslanden. Ook sommige Westerse landen hebben te maken gekregen met massale claims van bedrijven op grond van de beschuldiging dat hun beleid leidt tot een schending van legitieme rechten en gewettigde verwachtingen van die bedrijven.

Zo maken bedrijven gebruik van reeds bestaande bilaterale verdragen, met hoofdstukken omtrent *Investment State Dispute Settlements* (ISDS), om regeringen aan-

sprakelijk te stellen voor geringere winstverwachtingen ten gevolge van milieu- en gezondheidsbeleid. De winstverwachtingen worden daarbij verabsoluteerd, zonder afweging tegen de beoogde verhoging van huidig en toekomstig welzijn van mensen met behulp van, bijvoorbeeld, een verbetering van publiek gezondheidszorgbeleid en milieurechtsregels. De uitkomst van parlementair democratische en publieke besluitvorming in het belang van een bevolking wordt gefrustreerd ten gunste van privaat commercieel profijt. Er zijn bedrijven, ondernemers, investeerders, beleggers en hun juridische vertegenwoordigers die claimen dat ieder voornemen tot verandering van beleid – dus niet thans gevoerd beleid, en ook niet eens de realisatie van voorgenomen beleid, maar reeds het voornemen als zodanig – een wijziging inhoudt van de status quo, waardoor verwachtingen worden geschaad. In deze gedachtegang zou schade aan subjectieve verwachtingen omtrent toekomstig profijt, die zij menen te kunnen hebben op grond van hun huidige en verwachte toekomstige marktpositie, moeten worden gecompenseerd. Schade aan toekomstige subjectieve verwachtingen omtrent toekomstig profijt, wat is dat anders dan het leeglopen van een op eigen risico opgeblazen luchtbel?

De geschillen strekken zich ook uit tot het begrip investeringen als zodanig. Het gaat bij dergelijke geschillen niet alleen om fysieke directe investeringen, maar ook om beleggingen portfolio, leningen, licenties, franchise overeenkomsten, intellectueel eigendom, en dergelijke. Directe noch indirecte onteigening van investeringen zonder compensatie is natuurlijk niet toegestaan. Maar in deze gedachtegang kan iedere vorm van overheidsbeleid worden geïnterpreteerd als een vorm van indirecte onteigening van geïnvesteerd kapitaal.

Dat soort redeneringen en praktijken is een uitwas van de zogenaamde vrije markt. Daarbij worden massale claims gelegd, en de claims van belanghebbenden worden gefinancierd door hedgefondsen en andere financiële instellingen die zich speciaal hierop toeleggen, met *no cure no pay* regelingen. Dat is de perversiteit van het financiële kapitalisme. Claims kunnen zo buitensporig omvangrijk zijn, en de kosten van de juridische procedures zo hoog, dat regeringen bij voorbaat afzien van voorgenomen beleid, uit vrees dat compensatiebetalingen en proceskosten een te zware hypotheek zullen leggen op het welzijn van de bevolking.

De ervaringen met geschillenbeslechting middels overeengekomen procedures in het kader van reeds bestaande bilaterale verdragen stemmen niet optimistisch. Niet alleen zijn de ingediende claims buitensporig, maar ook zijn de beslechtingsprocedures niet transparant. Ze vinden plaats in een kleine kring van gespecialiseerde juristen behorend tot een en dezelfde clan, die er veel geld mee verdient.

Welke mogelijkheden doen zich voor om een en ander meer in overeenstemming te brengen met het rechtsgewoel van burgers van landen wier regeringen verwikkeld

zijn in dergelijke procedures? Terug naar de unieke bevoegdheid van de nationale rechter? Dat is niet eenvoudig, omdat niet alle landen elkaars rechtssystemen erkennen (en ook omdat binnen de EU zelf nog meningsverschillen bestaan over de vraag wie bevoegd is). Bovendien, er zijn nog steeds landen met politieke systemen waarbinnen nationale rechters niet onafhankelijk en onpartijdig kunnen optreden en zich weinig aan internationale rechtsbeginselen gelegen laten liggen. Een nieuw multilateraal rechtssysteem zou een uitweg kunnen bieden, maar dat zou dan gebaseerd moeten zijn op rechtsregels die door alle landen gezamenlijk (bijvoorbeeld in het kader van de WTO) zijn uit-onderhandeld, en gelijkelijk voor alle landen gelden, terwijl de rechters en arbiters volstrekt onafhankelijk en onpartijdig zouden moeten kunnen opereren. Zolang dat niet mogelijk is, zou een tussenvorm kunnen worden uitprobeerdd. Echter, voorzichtigheid is geboden: tijdelijke instellingen, gecreëerd door een beperkte groep van sterke landen, kunnen de ontwikkeling naar echt wereldwijde instituties in de weg staan.

TTIP voorbij

Zowel voor handel als voor investeringen zou het optillen van onderhandelingen naar echt representatief multilateraal niveau een uitweg kunnen bieden. Maar dan zullen alle landen op dat niveau, ook armere ontwikkelingslanden, gelijke invloed moeten hebben, en dan zal de besluitvorming transparant en democratisch moeten zijn. Aan beide voorwaarden is niet voldaan bij de start van de drie genoemde onderhandelingen over de mega-regionale systemen TPP, CETA en TTIP. Zodra deze verdragen tussen landen met een voorsprong op de wereldmarkt operationeel zijn geworden, is wereldwijd de norm gesteld. Dan hebben ontwikkelingslanden het nakijken.

Het is achteraf praten, maar misschien was het beter geweest de onderhandelingen over internationale investeringen vanaf het begin van de jaren tachtig toch in multilateraal kader te voeren. Ook daarbinnen zijn Westelijke landen machtig, maar dan wordt macht door rechtsregels beperkt.

Kan dat nog? Gedurende een aantal jaren hebben Westerse regeringen zich optimistisch getoond over het welslagen van TTIP onderhandelingen, zo mogelijk nog voor het einde van de ambtstermijn van president Obama. Dat optimisme is verflauwd. De onderhandelingen verlopen moeizaam. De beide kandidaten voor het Amerikaanse Presidentschap, Clinton zowel als Trump, hebben verklaard er niet mee door te willen gaan. Binnen de EU horen we geluiden, zowel op het niveau van regeringen als op dat van de Europese Commissie, dat er beter een punt achter kan worden gezet.

Ik ben het daarmee eens, maar het verbaast me nogal. Critici van TTIP binnen Europa zijn de afgelopen jaren telkens weer de mond gesnoerd met mantra's zoals de bovengenoemde: handel is goed, vrijhandel is heel erg goed, zeker voor een open economie als de Nederlandse, en de groei zal banen scheppen. Het lijkt een beetje op de kunstmatige subjectieve verwachtingen van beleggers.

Een aantal critici leverde commentaar, maar hun argumenten dreigden vermorzeld te worden door machtige ondernemingen met duizenden lobbyisten in loondienst.

Dat ondernemers en lobbyisten alle heil verwachten van vrij verkeer van kapitaal is hun zaak. Zij staan niet voor het algemeen belang. Maar politici mogen zich niet voor het karretje laten spannen van het bedrijfsleven, zonder acht te slaan op maatschappelijke kosten. Over internationale verdragen (Oekraïne, Brexit, TTIP) pleegt de huidige Nederlandse regering alleen te spreken in termen van geldelijk gewin. Verwezen wordt naar studierapporten, maar weinigen nemen de moeite die te checken. Consultantsbureaus praten opdrachtgevers naar de mond, om toekomstige opdrachten niet mis te lopen. Studies die aantonen dat de gevolgen voor werkgelegenheid en groei zeer groot zouden zijn, berusten op drijfzand. De assumpties zijn gemanipuleerd, de termijnen niet gespecificeerd, de netto macro resultaten verhullen grote verschuivingen op meso niveau met grote sociale kosten. Wie neemt de moeite de modellen en achterliggende veronderstellingen te toetsen? De meeste politici zijn daar niet toe in staat. Zij hanteerden fake argumenten om TTIP aan de bevolking te verkopen en liepen hard achter kapitaalsbelangen aan.

Planbureaus in de publieke sfeer, zoals het CPB, zijn serieuzer. Maar de meest recente studie van het CPB gaat niet in op het belangrijkste punt van TTIP: de onderhandelingen over investeringen. Daarvan wordt gezegd dat de consequenties niet zijn in te schatten. De studie gaat in op de gevolgen van de afschaffing van invoerrechten (verwaarloosbaar, omdat het gemiddelde importtarief ten gevolge van multilaterale onderhandelingen in het verleden slechts ongeveer 3% is) en de verlaging van niet tarifaire handelsbelemmeringen. Halvering van die belemmeringen zou (in 2030) de export ongeveer verdubbelen. Dat lijkt heel wat, maar het CPB laat ook zien dat het inkomens- en werkgelegenheidseffecten die daarmee gepaard gaan zeer veel kleiner zijn. Wat dat laatste betreft valt op dat het CPB weinig werkgelegenheidsgroei verwacht, maar wel een verschuiving van werkgelegenheid: mensen die hun baan verliezen en elders nieuw werk moeten zoeken. Over dat laatste wordt in de studie nogal relativerend gesproken: die verschuivingen doen zich nu eenmaal toch al in aanzienlijke mate voor. Inderdaad, maar we weten wat dat in het huidige neoliberale klimaat voor velen heeft betekend: bezuinigingen, verlies aan banen, flexibilisering van arbeid, nul-contracten, lagere uitkeringen en minder sociale zekerheid in het algemeen. Die tendens moet gekeerd worden. Kan dat wanneer tegelijkertijd wordt gestreefd naar nog meer vrijheid op de internationale markt? Leidt die niet vanzelfsprekend tot verdere liberalisering van markten binnen Nederland en Europa en nog meer onzekerheid over werk? Wees voorzichtig met prognoses over de werkgelegenheid. Het eerste mega-regionale vrijhandelsverdrag dat ooit gesloten werd (NAFTA, tussen staten van Noord- en Zuid-Amerika) is aan de bevolking verkocht met de belofte dat er veel banen zouden worden geschapen. Het tegendeel bleek het geval.

Een nieuwe start?

De onderhandelingen zijn gevoerd door ambtelijke delegaties, met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven als waarnemers. Vertegenwoordigers van de vakbeweging en van de parlementen werden buitengesloten. Zij hadden zowel een informatieachterstand als een achterstand in invloed. Een paar leden van het Europese parlement mochten teksten inzien, maar alleen achter gesloten deuren, alleen lezen, niet kopiëren, geen aantekeningen maken en er niet over praten, ook niet met andere volksvertegenwoordigers. Hoe is het mogelijk dat Europese regeringen en de Europese Commissie zo achteloos zijn omgegaan met criteria van democratische vertegenwoordiging en besluitvorming? Zeker wanneer de uiteindelijke goedkeuring van een dergelijk verstrekkend verdrag niet wordt overgelaten aan nationale parlementen maar aan het Europese parlement – en daar is wat voor te zeggen – is maximale zorgvuldigheid vereist.

Wat houdt bijvoorbeeld een aanzienlijke verlaging van niet-tarifaire handelsbelemmeringen in? Over dergelijke belemmeringen is in het kader van de UNCTAD en later de WTO uitvoerig onderhandeld. Er zijn resultaten geboekt, maar omdat er zulke grote verschillen bestaan tussen de nationale economieën ging dat langzaam. Het WTO Bali akkoord over douane faciliteiten, het jongste voorbeeld, nam ook veel tijd. Douane belemmeringen lijken overbodige bureaucratische obstakels, zijn dat soms ook, maar vormen voor sommige ontwikkelingslanden de meest effectieve manier om te sturen. Niet tarifaire handelsbelemmeringen zijn ook in Europa en Amerika bewust gekozen sturingsinstrumenten, resultaat van politiek overleg, niet van ambtelijke willekeur. De Europese Commissie heeft verklaard on-onderhandelbare standaarden te hanteren met betrekking tot bescherming van consumenten, werknemers en burgers. Dat is prijzenswaardig, maar het betekent de zekerstelling van tal van beschermingsniveaus: mensenrechten, voedselveiligheid, gezondheid, arbeidsomstandigheden, privacy, milieubeheer, klimaatbehoud, natuur, water, natuurlijke hulpbronnen en biodiversiteit. Het is moeilijk voorstelbaar hoe de helft van alle belemmeringen weggenomen kan worden zonder bij de invoering van de regels destijds goed beargumenteerde beschermingsniveaus aan te tasten. Wanneer aan beide zijden van de oceaan hetzelfde doel wordt nagestreefd met verschillende regels is stroomlijning mogelijk, maar er ontstaat al gauw een echt verschil van mening, bijvoorbeeld over de wijze waarop moet worden omgegaan met risico's dan wel met het voorzorgsbeginsel (getuige bijvoorbeeld de discussie over genetische modificatie).

Handelspolitieke onderhandelingen zijn altijd weinig transparant, nog minder dan andere internationale onderhandelingen. Die ervaring heb ik opgedaan in de dertig jaar (1972 – 2002) dat ik mij in verschillende functies met internationale handelspolitiek heb bezig gehouden. Voor een zekere mate van terughoudendheid bij het verschaffen van informatie gedurende internationale onderhandelingen kan begrip worden opgebracht, omdat het gaat om grote belangen. Maar het is ook dui-

delijk dat lang niet alle belangen op een evenwichtige wijze worden vertegenwoordigd. Dat geldt nog meer wanneer onderhandelingen gaan over handel en investeringen in onderlinge tegelijkertijd en in onderlinge samenhang. Gezien de ontwikkelingen van economie en technologie op de wereldmarkt ligt het voor de hand de koppeling te leggen, maar we zullen goed moeten beseffen dat de kapitaalsbelangen dan nog groter zijn. Juist economische globalisering vraagt om democratische vertegenwoordiging, transparante procedures en expliciete erkenning dat het uiteindelijk gaat om belangen van mensen: eerbiediging van mensenrechten en bevordering van sociaal welzijn van huidige en toekomstige generaties.

Dat is iets anders dan tekenen bij het kruisje. Daar zou het bij de gevolgde procedures op neerkomen. Dat zou het reeds geringe vertrouwen van de bevolking in de politieke leiders in veel Europese landen nog verder doen afkalven.

Intussen heeft de aanzwellende kritiek op vrijhandel in het algemeen en TTIP in het bijzonder tot wat meer openbaarheid geleid. Een recent verslag van de EU over de onderhandelingen biedt enig inzicht, maar het verslag draagt meer het karakter van een geannoteerde agenda dan dat een inzicht wordt gegeven in de inhoud van de onderhandelingen. Kort daarna gelekte onderhandelingsdocumenten laten zien dat de posities nog ver uiteen liggen. Dat blijkt ook uit uitlatingen van diverse regeringen in augustus van dit jaar. Vanuit Europa worden de Amerikanen verweten een rigide onderhandelingspositie in te nemen. Dat zal best, maar dit soort verwijten zal het vertrouwen van de bevolking in Europa in haar eigen onderhandelaars niet doen toenemen. Dat vertrouwen is er niet meer en dat hebben de Europese politici aan zich zelf te wijten. Zij hebben te lang de voordelen te mooi voorgesteld en de nadelen weggewoven.

Aan beide zijden van de oceaan is de kritiek zozeer aangezwollen, dat de kans dat het TTIP verdrag in haar huidige vorm de eindstreep haalt verkeken lijkt. Het zou verstandig zijn de onderhandelingen te stoppen. Er mee doorgaan versterkt de indruk bij burgers dat politici en de Europese Commissie zich niets van hen aantrekken en dat kapitaalsbelangen altijd de doorslag geven. De neoliberale verabsolutering van de markt als leidraad voor de verdere ontwikkeling van Europa heeft het oorspronkelijke concept Europa behoorlijk geperverteerd. TTIP proberen door te drukken zou een nieuwe slag toebrengen aan de geloofwaardigheid van de Europese gedachte: Europa als een waardengemeenschap, waarin naties samenwerken om het welzijn van de burgers te bevorderen, en waarin al die burgers gelijke rechten hebben.

Maar tegenstanders van TTIP, tot wie ik mij reken, dienen te beseffen dat het afbreken van de onderhandelingen een Pyrrhus overwinning kan zijn, wanneer er niet iets beters voor in de plaats komt. Niets doen is geen optie. Grensoverschrijdende kapitaalstromen en investeringen zullen blijven plaatsvinden. Wereldwijde onderhandelingen over investeringen om een en ander te regelen

hebben zin. Maar dan zal het leidend beginsel in die onderhandelingen niet moeten zijn hoe aan die kapitaalstromen een zo ruim mogelijke bedding gegeven kan worden, en hoe die investeringen zo goed mogelijk kunnen worden afgeschermd tegen de behartiging van publieke en sociale belangen. Leidend beginsel in nieuwe multilaterale onderhandelingen dient te zijn hoe burgers beschermd kunnen worden tegen kapitaalsmachten die louter streven naar financieel gewin.

Literatuur:

Tessa Khan, 'Unfair Trade? Preferential Trade Agreements, Human Rights and Inequalities', in: *Development*, Vol. 57 (3/4), pp. 423-432 (2014).

Hugo Rojas-Romagosa, Potential economic effects of TTIP for the Netherlands and the EU. Den Haag: CPB (2016) Discussion paper 331

European Commission, 'The Twelfth Round of Negotiations for the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)', http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/march/tradoc_154391.pdf

South Centre, Investment Policy Briefs (Geneva, 2015)
- (2) Frederico Lavopa, Crisis, Emerging Measures and the Failure of the ISDS System: The Case of Argentina (2)
- (3) Biswajit Dhar, India's Experience with BITs. Highlights from Recent ISDS Cases
- (4) Xavier Carim, International Investment Agreement and Africa's Structural Transformation. A perspective from South Africa
- (5) Andres Arauz G, Ecuador's Experience with International Investment Arbitration

UNCTAD, *Recent trends in IIAS and ISDS. Geneva: UNCTAD (2015)*

Jan Pronk was minister van Ontwikkelingssamenwerking in de kabinetten De Uyl, Lubbers III, Kok I, en minister van VROM in het kabinet Kok II. Daarnaast was hij adjunct-secretaris-generaal van de UNCTAD, Speciaal VN-gezant voor duurzame ontwikkeling, Speciaal VN-gezant voor Soedan en professor Theory and Practice of International Development aan het Institute of Social Studies in Den Haag. Jan Pronk is lid van de Raad van Adviseurs van de WFBN.

Federaliseren: een permanente levensles voor iedereen.

door Frans M. Vermeulen

Federaliseren is een persoonlijk, sociaal en constitutioneel proces, dat van onderop moet worden gepraktiseerd en opgebouwd. Het moet geleerd worden, van jongs af aan.

Ik maak dit duidelijk vanuit het negatieve, dus wat federaliseren niet is. Ik noem daartoe bij wijze van voorbeeld de Russen en hun schaamte: decennia lang kregen de Russen de gelegenheid om te werken aan hun Russische Federatie, in de vorige eeuw culminerend in de Sovjet-Unie, waarvan ook Midden-Europese staten "lid" waren. Het is als een kaartenhuis in elkaar gevallen, omdat het auto-ritaire, hiërarchische karakter van de Russische regering niet wezenlijk verschilde van dat van de tsaren en hun aristocratische kliek. Als zo vaak worden bij machtswisselingen alleen de etiketten verwisseld, maar niet de inhoud.[1] Tijdens de jaren van Gorbatsjov had het Westen de kans om met Rusland tot een akkoord te komen en een aanzet kunnen geven om te komen tot een wereld-federatie. Maar de Atlantici roken winst, dachten ze. Ze begrepen de schaamte van Rusland niet.

Ze dachten met een onbetrouwbare rivaal te maken te hebben. Ze meenden dat de afgang van de Russische Federatie een bewijs was van hun eigen voortreffelijkheid en Francis Fukuyama zag de winst al vóór zich[2]. Een blunder, een gemiste historische kans.[3] Het enige verschil met Rusland is dat het Westen zich niet schaamt voor zijn rotmentaliteit en voor de miljoenen slachtoffers die het in de wereld maakte en nog steeds maakt, met een verderfelijke zucht naar macht en de hang naar de zogenaamde "vrije markt", tot aan TTIP toe.

Ik spin dit verder niet uit. Het is duidelijk genoeg: zo moet het niet. Een World Federalist Movement en een WFBN zal in dit rivaliserende milieu nooit of te nimmer kunnen scoren. Oost en West laten een wereld op zijn kop zien, het is een chaos, een jungle.

Een constitutionele federatie zal misschien ooit het sluitstuk van een proces kunnen zijn, maar geen begin, ook niet partieel. Het begin van federaliseren ligt bij de menselijke persoon als medemens, dus is federaliseren eerst en vooral een sociaal proces tussen mensen, geboren in de struggle-for-life, eerder dan een politiek besluit tussen staten. In de huidige tijdsspanne tussen 1945 en 2016 hebben zowel Oost als West als de onafhankelijke derdewereldlanden het sociale federaliseringsproces compleet gemist en alle kaarten gezet op het verwerven van macht, waarbij ze telkens van een kouwe kermis thuiskwamen. Ook de EU en de VS missen de kern. Maar toch blijven ze hardnekkig de fuik inzwemmen. Het zijn doodoeners.[4]

Er zijn ook wereldburgers die denken in het stramien van de machtsvorming[5]. Ze hebben nog steeds niks geleerd. Wie het begin overslaat zal nooit zijn doel bereiken. Federalisten hebben teveel hun heil gezocht in heldere begrippen en gedachteconstructies. Ze dachten: "Als de boodschap maar duidelijk genoeg is, dan zullen mensen wel wijzer worden!" Helaas zijn ze ziende blind voor de harde werkelijkheid.

Federalisten zullen de mens zelf in het centrum van hun actie moeten plaatsen. Federalisme is geen gedachte, geen theorie, maar een oefening in gedrag, een performance, een vorming in samenleven. Federaliseren moet geleerd worden, van jongs af aan. In het gezin, in de school, in de straat, overal. De mens is een onaf wezen, beperkt, geneigd om zijn eigenbelang te identificeren met het goede op aarde. Federaliseren is verbindingen aangaan, dus dat krakkemikkige proces van vallen en opstaan met elkaar aandurven. Daar is een sociocratisch bestel voor nodig, waarbij een constitutie geen product kan zijn van politieke touwtrekkerij. "Partijdemocratie" is een obstakel dat fundamenteel anti-federalistisch is. Het is gebouwd op "eigenbelang eerst". De federalisten zullen goed moeten samenwerken om die pseudo-politiek tot de grond toe af te breken. Democratie begint immers thuis, op school, in de club, in de gemeente, in de kerk, overal, waar mensen samenkomen om iets tot stand te brengen. Dus wordt er niet gestemd, want dat is het bederf van een echte democratie. Je maakt samen plannen, je maakt afspraken, geen wetten, want die werken averechts. Alleen een persoonlijke, anti-autoritaire, zeg maar positief anarchistische oefening in samenleven, op alle terreinen van de maatschappij, zal soelaas kunnen bieden. Iets anders hebben we namelijk niet. Vooral het kind zal de bescherming moeten hebben van een leefgemeenschap, die werkt als een sluis, als een getemperde verbinding tussen individu en maatschappij. Elk kind moet de kans krijgen het samenleven stap voor stap te leren. Dat is een moeizaam scholingsproces, dat op zich al schokkend genoeg is. Een gemeenschap als een baarmoeder van saamhorigheid is dus onontbeerlijk om federaliseren te leren. Immers: niets menselijks komt vanzelf tot stand.[6] En het houdt nooit op.

Er moet dus een federaliseringscultuur in de samenleving tot ontwikkeling komen, vooral middels ngo's die het proces kunnen vergezellen en versnellen. Vredesorganisaties, waar onder de WFBN, kunnen daarbij aanzetten geven, stimulansen ontwikkelen, maar dan moet er veel meer gecommuniceerd worden, niet met statements, boekjes en papieren, maar met concreet uitgewerkte modellen van samenwerking. Resoluut afstappen van dat idiote idee van een wereldregering. In plaats daarvan een sociocratisch bestel opbouwen op micro-, meso- en macro-niveau, in het besef dat dat het enige middel is om mensen ruimte te geven om met elkaar mens te worden.[7] Want de mens móet in zijn leven fouten kunnen maken die door andere mensen gecorrigeerd kunnen worden. Waar geen ruimte is om fouten te maken zal nooit een federatie tot stand komen. Precies dát is een wezenlijk aspect van de vrijheid die iedereen nodig heeft om

zijn bijdrage aan de samenleving te kunnen leveren. Mensen moeten vertrouwen kunnen krijgen en kunnen geven, wil er sprake kunnen zijn van een scoringskans voor het federalisme. Concrete projecten zijn met name: het werken aan een onvoorwaardelijk basisinkomen, het steunen van de stichting Grondvest, het georgisme oppakken en modern vormgeven, eerst lokaal, daarna in een wijder verband. Experimenteren met LETS-systemen, een heleboel mogelijkheden die Abraham de Kruijf verzamelde [8]. Er ligt een wereld van mogelijkheden voor ons open, maar de wereld-federalisten hebben tot nu toe altijd over de hoofden van de mensen heen gepraat. Ze hebben zich suf geprakkiseerd over politieke systemen.[9]

Vandaar mijn slotopmerking: sociocratie is geen systeem, niet de zoveelste ideologie naast het kapitalisme, het socialisme en het communisme. Het is een oeroud sociaal fenomeen dat al in de primitiefste gemeenschappen werd gepraktiseerd, omdat deze simpele mensen de meest simpele boodschap begrepen: je hoort bij elkaar, je kiest elkaar niet, je ontwerpt niks, je doet gewoon wat je moet doen om iets voor elkaar te krijgen. Federaliseren is een levensles die alle mensen van voren af aan moeten leren, van de wieg tot het graf. Het gaat om verbinding: om de 'foedus', het gezworen pact.[10] Federalisme is geen resultaat van een politiek besluitvormingsproces: het gaat immers aan politiek vooraf.

Alleen binnen een federatie - wat een antropologische categorie is, dus met een sociocratische overleg-structuur - is ook politieke besluitvorming mogelijk, maar dan heeft politiek uitsluitend met maatschappijopbouw te maken, niet met machtsmisbruik[11]. Daar buiten is enkel sprake van a-sociaal junglegedrag en dat noemt men wel 'politiek', maar dat is het niet.

[1] Nicolaj Berdjajew, Waarheid en Leugen van het Communisme, in een vertaling van H. Buys, Rotterdam 1935.

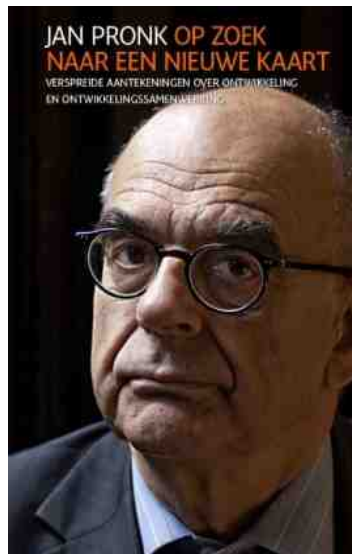
Dit boek is een ooggetuigenverslag en commentaar van iemand die de revolutie aanvankelijk steunde, maar die al gauw inzag dat het niet uitmaakt of je door de hond of door de kat gebeten wordt. Dat was al in 1920 klip en klaar. Miljoenen mensen zijn het slachtoffer geworden van zowel de westerse agressie door Nazi-Duitsland als van de interne repressie door Jozef Stalin. Deze laatste kon terecht vrezen dat het einde van de Tweede Wereldoorlog zou worden bezegeld met een versterkte positie van het Atlantisch bondgenootschap.

[2] Ik schreef dit vóór 12 augustus jl. Maar Gorbatsjov is het met me eens! Luister naar het interview van Sophie Shevardnadze met de ex-president van de USSR, getiteld 'Cold war, warm heart!' op internet.

[3] Francis Fukuyama, The End of history and the Last Man, New York 1992. Het boek is gratis op internet te downloaden, wat betekent dat Fukuyama het belangrijker vond dat het gelezen werd dan dat hij er aan verdiende. Zo overtuigd was hij van zijn gelijk. Dit is precies waar de Atlantici aan lijden: een afschuwelijke arrogantie gepaard aan kortzichtigheid en benepen eigenbelang. Zie ook: Schering & Inslag herfsteditie 1990, p. 13-17,

Boekbespreking

door Marjolijn Snippe

Jan Pronk – OP ZOEK NAAR EEN NIEUWE KAART – Verspreide aantekeningen over ontwikkeling en ontwikkelings-samenwerking. LM Publishers, december 2015, ISBN 978-94-6022-415-7, 240 pagina's.

Zeer prettig leesbaar, maar wel een "confronterend met jezelf"-boek van oud-minister Jan Pronk, waarin hij aan de hand van zijn zorgvuldig gerangschikte aantekeningen zijn inzichten deelt over het vraagstuk van ontwikkelingssamenwerking en het beheer van de Aarde.

De lezer wordt aan het denken gezet over de huidige indeling van ons wereldsysteem. Is dat systeem wel werkbaar, en heeft het toekomst? Jan Pronk stelt dat het onheil op deze wereld man-made is. Wat is er nodig om deze wereld leefbaar te maken?

Nadat ik de inhoudsopgave vluchtig had doorgenomen ging ik direct naar pagina 114. Het kopje "Brief aan mijn jongere ik" fascineerde me. Ik vroeg me af hoe en wat Jan Pronk naar zichzelf als kleine jongen zou schrijven. Jan Pronk, geboren in 1940, was een oorlogskind. Toen de bezetting net over was zat hij achterop de fiets bij zijn vader. Die fiets was – om begrijpelijke redenen – een paar jaar niet buiten geweest. Hij beleefde toen zijn eerste echte gelukservaring. Ondanks zijn jonge leeftijd en beschermde kindertijd had hij geproefd van het verschil tussen vrees en geluk, en wellicht speelde dit mee bij de kijk die Jan Pronk later ontwikkelde op oorlog, geweld, honger, vrede, vrijheid en mensenrechten in andere landen van de wereld.

Uit de wijze waarop Jan Pronk schrijft begrijp ik dat hij een grote mate van compassie heeft, empathisch vermogen. Hij kan zich goed indenken in de vrees en het geluk van de ander.

De schrijvende gevallen die Pronk voorbij laat komen zijn schokkend. Tegelijkertijd geeft hij een aansporing om daarop te acteren en niet de kop in het zand te steken. Hij spreekt indringend het geweten van de lezer aan. "Wat zou jij doen als...". Doen wij iets voor Adam, de jongen die zijn hele familie heeft verloren, of moet hij het zelf maar uitzoeken en kijken we de andere kant op? Hij bespreekt de film "Sing for Darfur", een aanklacht tegen onverschilligheid, zelfgenoegzaamheid, zelfzucht en sepsis. Maar het lied zal overwinnen.

waarin M. Gorbachev zijn visie op Europa geeft: "Certainly, Europe has a future".

[4] Prikkelend is de bijdrage van Edwin van de Haar in 'De Groene Amsterdammer' van 18 juni 2015, getiteld 'Het liberalisme en de internationale politiek'. Het stuk daagt uit tot een stevige repliek.

[5] Feitse Boerwinkel 'Inclusief denken. Een andere tijd vraagt een ander denken' Bussum 1975. Mensen kunnen op twee manieren 'denken': scheidend en verbindend. "Zij tegen ons en wij tegen hen, hier en nu", of in termen van universeel belang, altijd en overall. Exclusief tegenover inclusief. Een praktische uitwerking van dit inclusieve denken was het leven van Dag Hammarskjöld. Zie hiervoor: Monica Bouman, 'Internationale dienstbaarheid als vrijheid en plicht. De levensweg van Dag Hammarskjöld', Kampen 2001.

[6] G.J. de Grunt, 'Niets menselijks komt vanzelf tot stand, een inleiding in de wijsgerige antropologie.' 's Gravenhage 1981.

[7] Han Fortmann, 'Heel de mens. Reflecties over de menselijke mogelijkheden', Bilthoven 1972. Op 5 september 2009 sprak em. prof. Ton Lathouwers met de werkgroep WereldRechtsOrde van de WFBN over de spiritualiteit van het federalisme: "Er is een heelheid van een totaal andere orde dan wat idealisten prediken. Het gaat om heelheid vanuit een situatie van tekort, onvermogen en gebrokenheid."

Matthew Fox, 'A Spirituality, named Compassion. Uniting mystical awareness with social justice', Rochester, Vermont 1999-3

[8] Abraham de Kruijf (red.) 'Ecocratie. Op weg naar waardevol op-organiseren.' Utrecht, 1994.

[9] J.G. Thieme, 'De ideologische aap', Zutphen 1980. Een analyse van het verschijnsel ideologie in historisch perspectief en een pleidooi voor het gebruik van het gezonde verstand.

G.H. ter Schegget, 'Theologie en ideologie. Een aanzet tot verantwoordelijk theologiseren onder vervreemdende maatschappelijke verhoudingen.' Baarn 1981.

[10] Heidi E. von Salis-Bilfinger, 'Föderalismus und Verantwortung. Eine Studie zum föderalistischen Denken Denis de Rougemont's', Zürich 1981, p.21.

[11] George Jeunhomme, 'Macht zonder gezag. Democratie: holle leuzen of bloedige ernst?' Bussum 1970. De schrijver behandelt de psychische en fysieke uitingen van het structurele geweld en gaat uitvoerig in op symptomen van het psychische geweld, o.a. angst, verveling en vervreemding, waardoor creativiteit wordt geblokkeerd en neurosen worden veroorzaakt.

Quote

The spirit of democracy cannot be imposed from without. It has to come from within.

MAHANDOS K. GHANDI

Pronk biedt een duidelijk kader van hoe ontwikkelingshulp veranderd is en nu - als ontwikkelingssamenwerking - veel meer omvat dan "hulp". Het gaat om handel, investeringen, globalisering, conflict en vrede, mensenrechten, armoede, democratisering en buitenlandse politiek. Alles heeft met alles te maken. In duidelijke bewoordingen legt hij uit dat het bij ontwikkelingssamenwerking gaat om het uiteindelijke effect en om het aanpakken van de oorzaken die ten grondslag liggen aan de ongelijke verhoudingen.

Hij schets de achtergrond en oorzaken van de scheve verhoudingen op onze planeet, namelijk de na de dekolonisatie ingevoerde neoliberale politiek met "perverse fiscale regimes" die de ongelijke verhoudingen en armoede bestendigt en kansen ontnemt aan ontwikkelingslanden om zich te ontwikkelen. De fixatie op groei boven alles schaart hij onder de drogredenen ter justificatie van het gevoerde beleid, want bij ongebreidelde groei zonder eerlijke verdeling heeft ongelijkheid de tendens zichzelf te vergroten waardoor de tegenstellingen zich vergroten en armoede in stand wordt gehouden. In plaats daarvan stelt Pronk voor om iedereen te laten meedelen, vanaf het begin af aan. Een coherent beleid dat rekening houdt met alle belangen.

Ook hamert hij erop dat de oorzaken van conflicten, zoals de strijd om grondstoffen (olie, coltan, diamanten) dienen te worden aangepakt in plaats van alleen aan symptoombestrijding te doen. Hij laakt het Westen voor het niet opheffen van de NATO toen het Warschaupact werd opgeheven en pleit voor gezamenlijk coherent optreden via de Verenigde Naties om de oorzaken van onrecht en geweld te bestrijden. Oorlogen hebben grote gevolgen voor natuur en milieu en veroorzaken vluchtelingenstromen. Hij beschrijft de vergeten vluchtelingenkampen waarin mensen verkeren in kafkaëske, onmenselijke omstandigheden zonder enig vooruitzicht. Onder hen zijn mensen die vervolgd worden door regimes die gesteund worden door het Westen.

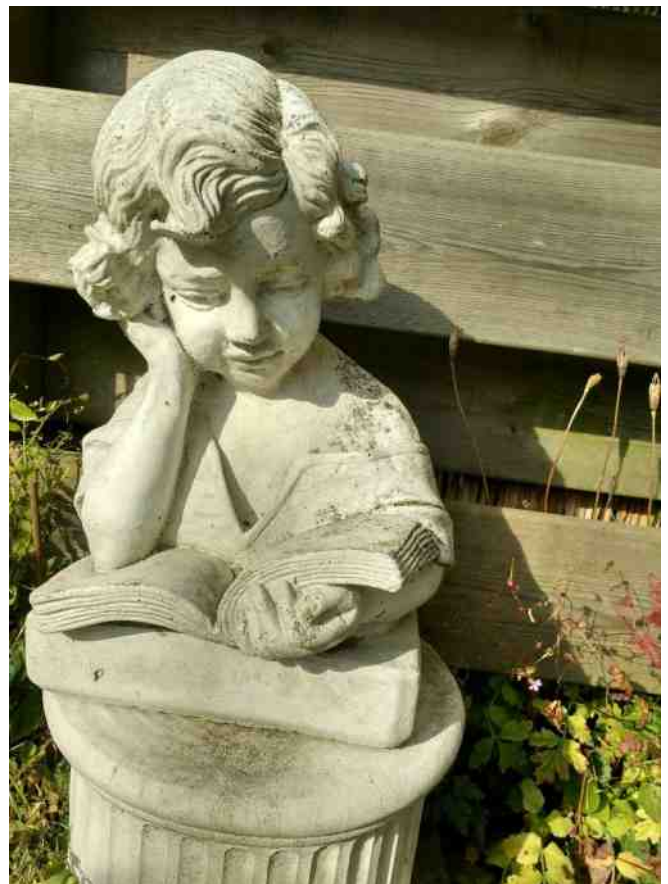
De PvdA passeert de revue. Jan Pronk legt nogmaals uit dat het met voeten treden van de beginselen van humaniteit en solidariteit de reden was van zijn vertrek, toen bij de formatie van het kabinet Rutte in 2012 met instemming van de PvdA werd overeengekomen illegaal verblijf strafbaar te stellen. Hierdoor kwamen deze mensen als criminelen te boek te staan. Er werd geen rekening gehouden met hun vrees om bij terugkeer vervolgd te worden door het regime dat zij ontvlucht waren. Jan Pronk stelt dat op deze Aarde per definitie niemand illegaal is.

Ik heb grote bewondering voor het geduld dat Jan Pronk opbrengt om steeds maar weer uit te leggen wat in essentie evident is. Namelijk dat we op één interdependente wereld leven, en dat we heel bewust een keuze kunnen en moeten maken hoe wij invulling willen geven aan de wijze waarop we de Aarde beheren. Hij roept op tot mondiaal denken, dus niet dat je eigen land het centrum van de wereld is en de maat van alle dingen. Wie dat denkt moet afleren. Een samenhangende aanpak van alle

problemen in ieders belang, dat is wat de wereld van nu vraagt. In plaats van dat landen in groepjes hun belangen veiligstellen zal er een goed uitgedacht mondiaal systeem moeten komen waarin op inclusieve wijze de belangen van alle betrokkenen gewaarborgd zijn. Een wereldwijde rechtsstaat staat hoog genoteerd op zijn verlanglijstje. Jan Pronk sluit zijn boek hoopvol af met de constatering dat de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling, een ambitieuze titel heeft meegekregen: *Transforming our world*. "Dus toch", schrijft hij, "is er een geloof in maakbaarheid. Het is Onze Wereld, van ons allen, en dat verplicht."

Misschien ga ik wel weer eens een affiche plakken, bijvoorbeeld. Of me ervoor inzetten om samen met mijn medeleden, de WFBN nog sterker op de kaart te zetten en de buitenwereld laten zien dat een rechtvaardige wereld mogelijk is. Het is namelijk een keuze.

Tegelijkertijd kijk ik halsreikend uit naar het volgende boek van Jan Pronk. Misschien wel over mogelijke initiatieven tot hervorming van de internationale financiële architectuur en/of over een nieuw op te richten VN-agentschap dat de grondstoffen en natuurlijke bronnen van onze Aarde gaat beheren en op rechtvaardige wijze verdelen over de mensheid, niemand uitgezonderd, dus inclusief.

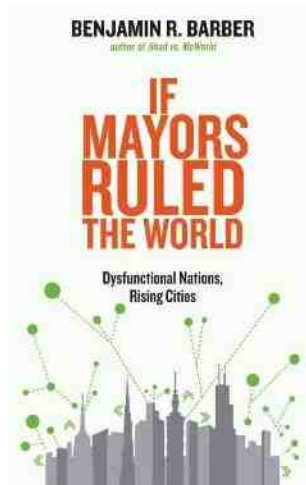

Regio Zwolle en Global Parliament of Mayors

door Aat de Jonge

Inleiding

Van 9 tot en met 11 september jl. vond in Den Haag de oprichting plaats van het Global Parliament of Mayors (GPM).

Het initiatief hiertoe komt van dr. Benjamin Barber, schrijver van het boek: "If mayors ruled the world" (2013). Hij is gepromoveerd aan Harvard, politicoloog en adviseur van diverse regeringsleiders geweest. Oprichter van de Interdependence Movement en hoogleraar aan de Universiteit van New York. Op het VNG congres 2014 was hij spreker en werd zijn boek aan de congresgangers uitgereikt.

Het idee

Barber stelt dat steden een belangrijke rol spelen in de wereld. Zeventig procent van de wereldbevolking woont in steden of stedelijke regio's. Samen zorgen zij voor 80% van de wereldwijde economie. De oplossing van de grote wereldwijde vraagstukken zal veelal op lokaal, op stedelijk niveau moeten worden geïmplementeerd. Burgemeesters kunnen bij uitstek een rol spelen bij het vinden van de juiste oplossingen omdat zij onpartijdig, oplossingsgericht en pragmatisch zijn ingesteld. Daarnaast blijkt telkens weer uit onderzoek dat het vertrouwen van burgers in de overheid of de politiek gering is. De burgemeester geniet binnen het openbaar bestuur de meeste bekendheid en het meest vertrouwen. Daarentegen slagen de natiestaten er steeds minder in oplossingen voor ingewikkelde problemen te vinden. Belangenstegenstellingen, ideologische verschillen, het onvermogen grensoverschrijdend te denken en partijpolitiek, maar ook de binding aan de eigen soevereiniteit, staan het vinden van gedragen en werkbare oplossingen in de weg. Te denken valt in dit verband aan vraagstukken als: migratie, klimaatverandering, terrorisme, milieu enz. Alle internationale verdagen en afspraken ten spijt, de implementatie ervan moet veelal lokaal worden gerealiseerd. Maar steden of stedelijke regio's hebben geen plek aan de onderhandelingstafel en spelen derhalve in de voorbereiding daar geen rol. Dat moet en kan anders: het GPM is daarop het antwoord.

Impressies

Een paar impressies van de bijeenkomst in Den Haag.

Waarom eigenlijk Den Haag? Het GPM past uitstekend in het profiel van de stad van vrede en recht (het Vredespaleis, het Internationaal Strafhof, Eurojust enz.). De stad heeft een belangrijke diplomatieke infrastructuur.

Het is daarom terecht dat is besloten burgemeester Van Aartsen te benoemen tot voorzitter en het secretariaat in de Hofstad te vestigen.

De lange en degelijke voorbereiding heeft geleid tot een boeiende en inspirerende bijeenkomst. Ongeveer 75 burgemeesters waren aanwezig, maar daarnaast veel andere vertegenwoordigers van steden, NGO's, wetenschappers, ambassadeurs en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven. De meeste burgemeesters kwamen uit Europa, maar ook het Midden-Oosten, Afrika en Azië waren vertegenwoordigd met collegae uit bijvoorbeeld Aman, Entebbe, Kaapstad en Seoul en Delhi. Vertegenwoordigers van organisaties van gemeenten uit Turkije en van burgemeesters uit de Verenigde Staten namen ook deel. Grote afwezigen waren burgemeesters uit Rusland en China.

In plenaire en deelsessies is uitvoerig gesproken over voornamelijk twee thema's: migratie en klimaatverandering.

Aan de hand van een aantal citaten schets ik de sfeer. Ivo Daalder, president van de Chicago Council of Global Affairs: "Het gaat om het lokaliseren van mondiale problemen in drie stappen: GPM moet eerst toegang krijgen tot de internationale instituties, daarin een stem krijgen en wellicht ultiem een vetorecht".

Aboutaleb, burgemeester van Rotterdam: "GPM moet niet lobbyen, maar haar plaats claimen door innovatief interveniëren en elkaar steunen. Politici praten, burgemeester handelen".

Professor Nijman van het Asser Instituut: "Het GPM moet de mondiale democratie bevorderen".

Van Aartsen, burgemeester Den Haag: "Muren bieden geen enkele protectie, bruggen bouwen is de opdracht en laat ons daarmee de wereld verrassen".

Patricia de Lille, burgemeester van Kaapstad: "Beleg als GPM parallel bijeenkomsten naast de grote internationale bijeenkomsten en lever commentaar op de doelstellingen en de uitkomsten ervan".

Professor Corijn, Universiteit Brussel: "De wereld is veranderd van een verzameling plaatsen in een verzameling stromen en bewegingen. De open stad vervangt de gesloten staat".

Kanttekeningen

De oprichting van het GPM was opengesteld voor burgemeesters van steden met meer dan 250.000 inwoners, dan wel vertegenwoordigers van stedelijke regio's. In die rol heb ik de regio Zwolle, na overleg met de voorzitter van de regio, mogen vertegenwoordigen. De regio Zwolle was de eerste en enige regio die participeerde en ik heb in deelsessies kunnen benadrukken dat stad en omgeving elkaar nodig hebben. De regio Zwolle kan vooral op het terrein van agro food internationaal van (meer) betekenis zijn, zo komt mij voor.

De pragmatische, niet partijpolitieke aanpak van het GPM stemt erg overeen met die van de regio: Doen is het nieuwe denken. Geen grenzen, oplossingsgericht en bereidheid tot experimenteren (pionieren) en de wil tot samenwerken zijn herkenbare karakteristieken. De regio Zwolle moet niet een verzameling van gemeenten, plaatsen willen zijn, maar een bundeling van bewegingen. In een afsluitende bijeenkomst van de burgemeesters zijn afspraken gemaakt. Ik noemde al dat Van Aartsen voorzitter van het parlement is. Hij wordt omringd door enkele collegae van bijvoorbeeld Delhi, Kaapstad, Mannheim, Amman en Buenos Aires. Benjamin Barber blijft adviseur en inspirator. Dit comité gaat een volgende bijeenkomst voorbereiden, waarbij aandacht geschonken moet worden aan de financiering, de bestaafing, en de agendasetting. Een eerste belangrijke internationale bijeenkomst is de Habitat III conferentie in Quito in oktober a.s. In november dit jaar en volgend jaar zal de Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) in respectievelijk Parijs en Rotterdam/ Den Haag bijeenkomen. Wil het GPM hier al een rol van betekenis spelen dan is haast geboden.

Tenslotte

De regio Zwolle zoekt ook een internationale oriëntatie. Actieve participatie in het GPM is daarom nuttig en inspirerend. Dit laatste vooral omdat het gaat om een nieuw initiatief dat is gericht op vitalisering van de (mondiale) democratie. In navolging daarvan zou de regio Zwolle, met verwijzing naar David van Reybrouck, "Tegen Verkiezingen", 2015 en Antoon van Hoof, "Athene, het leven van de eerste democratie", 2011, een rol kunnen spelen in de vernieuwing van de lokale/regionale democratie. De aanwijzing als bestuurlijke proeftuin stelt de regio voor een nieuwe uitdaging. In die zin tonen de regio en het GPM veel verwantschap: vernieuwend besturen, doen!

Mr. A.B.L. (Aat Bram Louis) de Jonge is sinds 2004 burgemeester van Dronten. Hij was lid van de Tweede Kamer (CDA), en burgemeester van Nieuwleusen, Houten en Woudenberg.

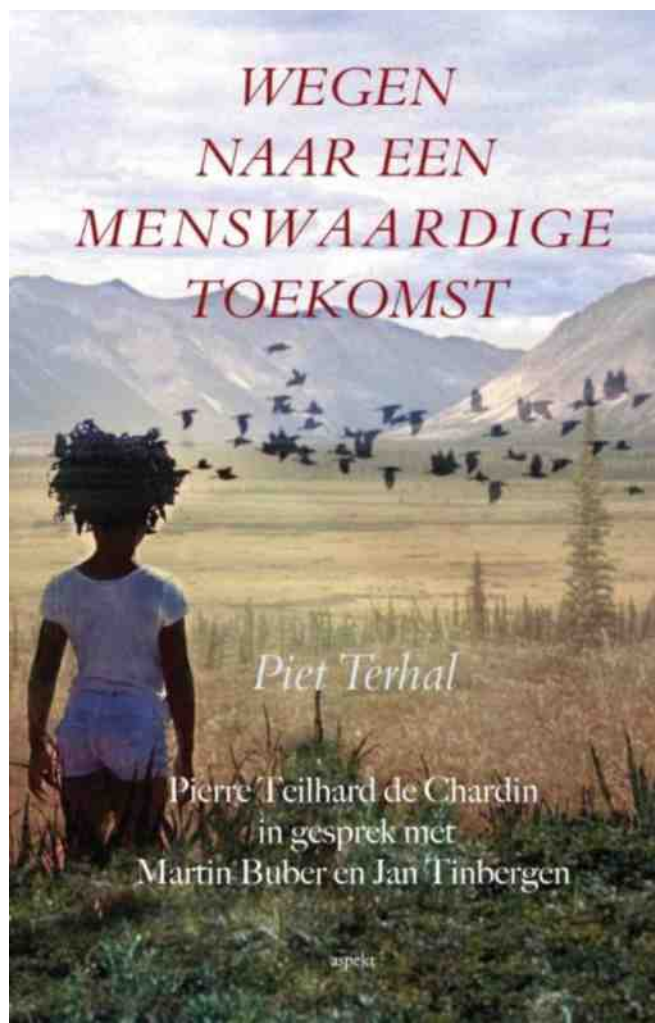
TO DO LIST

(door de redactie op het Internet gevonden)

- 1) Maak overal een einde aan armoede in al zijn vormen.
- 2) Maak een einde aan honger, zorg voor voedselveiligheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw.
- 3) Zorg dat iedereen gezond leeft en promoot welzijn voor alle leeftijden.
- 4) Zorg dat iedereen kwaliteitsonderwijs krijgt en promoot dat iedereen zijn of haar leven lang leermogelijkheden heeft.
- 5) Bereik gelijkheid van geslacht en stimuleer alle vrouwen en meisjes om zich te ontwikkelen.
- 6) Zorg voor beschikbaarheid en duurzaam management van water en sanitaire voorzieningen voor iedereen.
- 7) Zorg dat iedereen toegang heeft tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie.
- 8) Promoot duurzame en voortdurende economische groei, volledige en productieve arbeidsmogelijkheden en fatsoenlijk werk voor iedereen.
- 9) Bouw een sterke veerkrachtige infrastructuur, promoot duurzame industrie en omarm innovatie.
- 10) Verminder ongelijkheid binnen en tussen landen.
- 11) Maak steden en plekken waar mensen wonen veilig, veerkrachtig en duurzaam.
- 12) Zorg voor duurzame consumptie- en productiepatronen.
- 13) Onderneem dringend actie om de klimaatverandering te bestrijden en de gevolgen daarvan.
- 14) Behoud van en duurzaam gebruik van de oceanen, zeeën en hulpbronnen voor duurzame ontwikkeling.
- 15) Bescherm, herstel en promoot het duurzaam gebruik van Aardse ecosystemen, het duurzaam beheer van wouden, strijdt tegen de ontbossing en stop en herstel het verval van land en stop het verlies aan biodiversiteit.
- 16) Promoot vreedzame gemeenschappen voor duurzame ontwikkeling, zorg dat iedereen toegang heeft tot gerechtigheid en bouw effectieve en verantwoorde instituten op alle niveaus.
- 17) Versterk de middelen voor en revitaliseer het wereldwijde partnerschap voor duurzame ontwikkeling.

Excerpt uit P.Terhal, **WEGEN NAAR EEN MENS- WAARDIGE TOEKOMST. Pierre Teilhard de Chardin in gesprek met Martin Buber en Jan Tinbergen**, uitg ASPEKT 2015, pp. 122-130

door Piet Terhal

3.4.5 Naar eenheid van de Mensheid. Teilhard en Aurobindo in gesprek

Deze paragraaf bevat een eerste verkenning in die richting, en wel van de visie van Aurobindo Ghosh (1872-1950), een tijdgenoot van Teilhard de Chardin. Aurobindo was aanvankelijk een vooraanstaande inheemse politieke leider in het radicale Indiase verzet tegen de Britse overheersing. Hij werd door de Engelsen gevangen genomen. Naderhand ontwikkelde hij een heel eigen - op het Hindoeïsme gebaseerde - visie op de toekomst van de mensheid.

We zullen allereerst Aurobindo meer in het algemeen vergelijken met Teilhard de Chardin (3.4.5.a). Daarna volgt een samenvatting van Aurobindo's visie op de betekenis van religie voor de politieke eenwording van de mensheid (3.4.5.b).

3.4.5.a Teilhard en Aurobindo: een oriënterende vergelijking [1]

Als we de visies van Teilhard de Chardin en Aurobindo met elkaar willen vergelijken, moeten we beginnen met de grote verschillen in uitgangspunt en doel. Teilhard de Chardin was op de eerste plaats wetenschapper, die de wordingsgeschiedenis van de Aarde en met name van het leven bestudeerde en daarin ook uitzicht voor de moderne tijd zocht. Aurobindo was vooral een geestelijk leider, die de wijsheid van de oude Vedische geschriften opnieuw toegankelijk en relevant wilde maken voor individuele mensen. Beiden, Teilhard zowel als Aurobindo, benaderden de moderne tijd vanuit een diep religieus besef, maar er is een groot verschil in hun (traditionele) religieuze achtergrond: Teilhard was Christen, Aurobindo Hindoe.

De Indiase theoloog M.M. Thomas heeft getracht de betekenis van dit laatste verschil aan te geven aan de hand van een tweedeling tussen "Messiaanse" en "niet-Messiaanse" religies.[2] Dit onderscheid is enigszins aanvechtbaar. Volgens Messiaanse religies toont God zijn aanwezigheid allereerst in zijn grote daden in de menselijke geschiedenis, door profeten, door de Messias, door Zijn uitverkoren volk. Deze leiden de door God geschapen werkelijkheid tot haar ultieme vervulling. De voornaamste Messiaanse religies zijn dan natuurlijk het Jodendom, het Christendom en de Islam. Het Hindoeïsme, evenals andere Aziatische godsdiensten, maar ook de traditionele Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse godsdiensten zijn volgens Thomas niet-Messiaans van karakter. Hoewel in een grote verscheidenheid, staat in niet-Messiaanse godsdiensten vooral de eenheid tussen God, Kosmos en Mens centraal. De vraag hoe de geschiedenis tot haar vervulling komt, is overbodig, want de hele Werkelijkheid is Goddelijk.

Volgens Thomas is datgene wat het duidelijkst de niet-Messiaanse religies daarbij gemeen hebben, hun houding ten opzichte van het ontwakend egobewustzijn van de mens. Ook de niet-christelijke godsdiensten kennen openbaringsgestalten (Krishna, Boeddha), zodat het onderscheid misschien niet zo scherp is aan te geven als Thomas doet voorkomen.

Hoe dan ook, **alle** religies worstelen met een fundamentele praktische vraag, namelijk naar de waarde en betekenis van menselijk handelen. Moet die betekenis uiteindelijk gefundeerd worden in een eeuwig "**hiernamaals**", of in het voorbijgaande "**hiernumaals**"? Hoe gaan Teilhard de Chardin en Aurobindo hiermee om? Bij de nu volgende beantwoording van deze vraag laten wij ons leiden door een prachtige en diepgaande vergelijkende analyse van Beatrice Bruteau [3].

Drie posities zijn denkbaar. Op de eerste plaats een radicale afkeer van de zichtbare wereld waarin we leven ten gunste van de onzichtbare wereld van het Heilige. De wereld om ons heen gaat voorbij, is illusie. De blijvende Transcendente wereld is de enig waardevolle. Deze tendens is sterk aanwezig in sommige stromingen binnen het Hindoeïsme, maar ook Christenen van oudsher niet vreemd.

Op de tweede plaats is er de even radicale afwijzing van transcendentie van hen die alleen de ons omringende werkelijkheid als ultiem waardevol erkennen. Binnen de Messiaanse denktrant leidt dat uiteindelijk – in de Verlichting – tot wereldlijke atheïstische politieke utopieën, zoals die van liberalisme en Marxisme. Binnen de niet--Messiaanse denktrant zou men bepaalde stromingen binnen het Boeddhisme hiertoe kunnen rekenen.

De derde positie tracht het midden te houden tussen de eerste en de tweede. Hier precies wordt een vergelijking tussen Teilhard de Chardin en Aurobindo interessant. Immers, zoals gezegd, stromingen in de Hindoe-godsdiens, zowel als in het Christendom benadrukken het voorbijgaande karakter van de werkelijkheid die ons omringt, en sporen de mens aan alles de rug toe te keren om zich te verenigen met het enig blijvende Goddelijke. Zowel Teilhard als Aurobindo verzetten zich daartegen. Het is juist van het grootste belang dat de mens de hem omringende wereld maximaal serieus neemt. Niet het "**hiernamaals**", maar het "**hiernumaals**" moet ons in beweging zetten!

Van de andere kant nemen zowel Teilhard als Aurobindo hun religieuze tradities serieus, en willen zij beiden niets afdoen aan de absolute waarde van het Transcendente. Zij zoeken een middenweg tussen beide posities.

Het is betekenisvol, dat juist deze twee pogingen ondernomen vanuit zo verschillende religieuze tradities zo dicht elkaar naderen. Dat heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat beide denkers in dezelfde tijd leefden en onder invloed waren van dezelfde moderne ontwikkelingen, met name in de wetenschap. Teilhard en Aurobindo willen beiden de nieuwe wetenschappelijke beleving van de ons omringende werkelijkheid betekenis geven vanuit "religieus besef" en volgen in wezen dezelfde "strategie". Die strategie is voor beiden in twee stappen samen te vatten. De eerste stap houdt in dat men de waarde van de ons omringende werkelijkheid juist in God zelf zoekt. De waarde die traditioneel aan het Goddelijke wordt toegekend, wordt ook van toepassing verklaard op de ons omringende werkelijkheid. God en de ons omringende werkelijkheid zijn in beginsel één. Deze erkenning vraagt van Teilhard een grotere en bewustere stap dan voor

Aurobindo. We zien dan ook dat Teilhard nadrukkelijk spreekt over zijn sympathie voor het "pantheïsme". Toch blijft er na deze schijnbaar simpele oplossing een kolosaal probleem over: hoe komt dan het kwaad in de wereld? Voor een theoretisch antwoord op deze vraag verwijzen zowel Teilhard als Aurobindo – dat is hun tweede stap – naar het perspectief van de evolutie dat hen wordt aangereikt door de wetenschap. Een evoluerende wereld groeit naar perfectie, maar is nog niet volmaakt. Voor Aurobindo is het toekennen van religieuze betekenis aan de evolutie wellicht weer een grotere stap dan voor Teilhard, omdat een Messiaanse interpretatie van de geschiedenis voor Teilhard voor de hand ligt, maar het Hindoeïsme enigszins vreemd is.

Komen beiden nu op hetzelfde punt uit? Ja en nee! Er is verbazend veel overeenstemming in de manier, waarop Aurobindo en Teilhard spreken over de toekomst van het leven op Aarde, een groeiende bewustwording, ontwikkeling van "supra-mentale" vermogens van de mens, een steeds diepere persoonlijke verbondenheid door de liefde, uiteindelijk realisering van volledige eenheid met en in God.

Een groot verschil draait om de vraag, hoe het Goddelijke in het nog niet volmaakte leven aanwezig is of komt. Voor Teilhard geldt eigenlijk dat het niet-volmaakte achter gelaten moet worden. Voor hem is de menselijke persoon dan ook sleutel voor het begrijpen van het heelal. De eerdere fasen van de evolutie ontvangen in zijn beschouwingwijze hun waarde en betekenis als voorafsen in de groei naar het menselijke bewustzijn. Zo geldt ook voor de mens dat hij in de dood ontbonden moet worden om verenigd te worden met God. Aan het einde van de geschiedenis zal de materiële wereld ten ondergaan, zo is Teilhards overtuiging, en dat betekent dat alleen de geestelijke persoonlijke "bewustzijnseenheden", die dan "verzameld" zijn, met God verenigd worden. Voor Aurobindo is de hele zich evoluerende werkelijkheid uitdrukking van God, is Goddelijk. Zowel de kosmos als het individu zijn Goddelijk. Er is niets dat verloren gaat, want alles wordt opgenomen en getransformeerd in en door het "supra-mentale" leven. De betekenis van Aurobindo's visie is dat zij meer recht doet aan de diep gevoelde behoefte van mensen om te geloven dat niets van waarde ooit verloren gaat, en dat zoiets niet beperkt is tot menselijke waarde, maar zich ook uitstrekt tot de niet-menselijke natuur. Aurobindo komt ons misschien meer tegemoet in ons verlangen dat uiteindelijk **alles** in God geborgen is.

Verreweg het belangrijkste verschil tussen Teilhard en Aurobindo schuilt in het begrip "bewustzijn". Teilhard ziet als wetenschapper de evolutie als een proces van toenevende "complexificatie", welke gepaard gaat met "bewustwording". In het licht van deze wetmatigheid interpreteert Teilhard de groeiende complexiteit van de mensheid als een pijnlijk geboorteprocess van een hoger bewustzijnsniveau. Voor Aurobindo is de evolutie de "methode" waardoor het Ene Wezen en Bewustzijn vanuit de materie en de verdeeldheid zich bevrijdt en openbaart.

De menselijke geest kan niet het eindstation van dit proces zijn. De mens is "geroepen" tot hoger, supra-mentaal bewustzijn. Door middel van yoga kan de individuele mens zich daarvoor openstellen. Aurobindo spreekt daarbij over **bekering** van het bewustzijn, waardoor de mens het mogelijk maakt dat het hogere bewustzijn in hem/haar geboren wordt. Het gaan (door mensen) van deze lange, moeilijke en individuele weg vormt de volgende fase in de openbaring van God.

De vier vragen die uit een dergelijke vergelijking van Teilhard en Aurobindo voortkomen, zijn ten eerste, of hun evidente overeenkomst iets zegt over een mogelijke mystieke verwantschap in hun beider denken, iets wat Aurobindo misschien een doorbrekend supra-mentaal bewustzijn zou noemen.

Ten tweede of hun beider visies toch nog ergens met elkaar conflicteren.

Ten derde of zij elkaar in hun verschillen aanvullen, in hun wijze van interpreteren van de wereld, en dus samen een bevredigender beeld geven.

Ten vierde kunnen zij - met al hun toekomstgeweld - helpen een richting te vinden voor de opbouw van een leefbare Aarde NU, niet alleen een abstracte troost voor een wereld in barenood, maar ook een concrete handreiking voor slachtoffers?

3.4.5.b De betekenis van religie voor de toekomst van de mensheid

Aurobindo ziet religie als de psychologische factor, die de mensheid uiteindelijk tot vruchtbare en hoopvolle eenheid kan leiden. Centraal daarbij is de kracht welke Aurobindo aan religie toekent om eenheid en vrijheid met elkaar te verzoenen. Hij vult daarbij Teilhard de Chardin aan, die vanuit een Christelijke geloofsvisie op hetzelfde spoor zit, maar geen politieke consequenties trekt.

Wat nu volgt berust op twee teksten van Aurobindo. De eerste tekst maakt deel uit van een serie artikelen in het tijdschrift *Arya* vanaf 1915, en naderhand (1919) in boekvorm uitgegeven onder de titel *The Ideal of Human Unity*. (In 1950 verscheen daarvan een tweede uitgave met als aanvulling op de eerdere tekst een nawoord)[4]. Aurobindo vraagt zich in het oorspronkelijke slothoofdstuk van *The Ideal of Human Unity* (getiteld "Summary and Conclusion") af hoe de toekomstige politieke eenheid van het mensdom eruit zal zien. Hij noemt drie mogelijkheden: een Wereldstaat, een Federatie van Natiestaten en een Confederatie van Natiestaten. Hij beoordeelt vervolgens iedere configuratie:

De gecentraliseerde Wereldstaat zou een "mechanische" eenheid vormen, en de uniformering betekenen van het menselijke leven. Dit zou - aldus Aurobindo - onherroepelijk een onderdrukking met zich mee brengen van "een onontbeerlijk element in de kracht van menselijk leven en vooruitgang, het vrije leven van het individu, de vrije variatie tussen de volkeren".

Ook een federaal systeem laat, aldus Aurobindo, te weinig ruimte voor menselijke verschillen en dus creativiteit. Er

zouden onherroepelijk een algemeen type menselijk leven, instituties en activiteiten uit voortkomen.

Een confederatie geeft aan de andere kant te weinig band en zou snel uiteenvallen in een of andere richting. Kortom, Aurobindo komt er niet helemaal uit. Hij concludeert als volgt (op. cit. pg. 553):

De reddende macht die nodig is, is een nieuwe psychologische factor die tegelijk een verenigd leven noodzakelijk maakt voor de mensheid en haar dwingt het beginsel van vrijheid te eerbiedigen. De religie van menselijkheid schijnt de enige groeikracht te zijn, die in deze richting werkt...

Verderop legt Aurobindo uit wat hij met "religie van menselijkheid" bedoelt (pg. 554):

Een religie van menselijkheid betekent het groeiende bewustzijn dat er een verborgen Geest is, een goddelijke Werkelijkheid, waarin wij allen één zijn; dat de mensheid zijn hoogste bestaande voertuig op Aarde is; dat het menselijke geslacht en het menselijk wezen de middelen zijn waardoor hij zich hier gaandeweg zal openbaren. Het betekent een toenemende inspanning om deze kennis te beleven en een koninkrijk van deze goddelijke Geest op Aarde tot stand te brengen. Door zijn groei in ons zal eenheid met onze medemensen het leidende beginsel worden van heel ons leven, niet slechts een beginsel van samenwerking, maar een diepere broederschap, een werkelijk en innerlijk gevoel van eenheid en gelijkheid en een gemeenschappelijk leven...

Deze woorden werden geschreven door Aurobindo rond het jaar 1917. Het is opvallend dat hij aan het slot van deze oorspronkelijke tekst de voorlopigheid van een "mechaniserende eenwording" van de mensheid onderstreept. Daaronder verstaat hij kennelijk samenwerking en eenwording in sociaaleconomische, politiek-bestuurlijke en culturele zin. Aurobindo keurt deze mechanische eenwording goed en acht deze noodzakelijk, maar ziet haar nadrukkelijk als een voorlopig resultaat op weg naar spirituele eenwording.

Later, in 1950, voegt hij een nawoord toe aan de nieuwe publicatie van *The Ideal of Human Unity*, waarin hij zich afvraagt of de gebeurtenissen tot dan toe hem gelijk gegeven hebben. In deze lange nabeschuiving gaat hij uitgebreid in op de politieke ontwikkelingen, de Tweede Wereldoorlog, de dekolonisatie, de Koude Oorlog en vooral de oprichting en het werk van de Verenigde Naties. Hij meent te moeten concluderen, dat een vorm van wereldeenheden, zoals in zijn eerdere werk voorspeld nog altijd noodzakelijk en onontkoombaar is. Het alternatief is de vernietiging van de mensheid. Maar anders dan in 1917 erkent Aurobindo nu dat dit een wereldfederatief verband zou moeten zijn. Deze nabeschuiving ademt een realisme, waarbij de idee van de voorlopigheid van een "mechaniserende eenwording" op de achtergrond blijft. Enkele cruciale zinnen in deze conclusie zijn:

Het uiteindelijk resultaat moet de vorming zijn van een wereldstaat en de meest wenselijke vorm zou een federatie van vrije nationaliteiten zijn, waarin iedere onderwerping of afgedwongen ongelijkheid en ondergeschiktheid van de een ten opzichte van de ander zou zijn verdwenen en, ook al zouden sommige misschien een grotere natuurlijke invloed uitoefenen, alle een gelijke status zouden hebben...

[1] Deze paragraaf is mede gebaseerd op suggesties van Rajen Gupta en Rolf Kasper. De eerste bracht Aurobindo's werk onder mijn aandacht, de tweede leidde mij naar Bruteau's artikel over Aurobindo en Teilhard.

[2] M.M. Thomas, Man and the universe of faiths, Madras, CLS, 1975.

[3] B.Bruteau, Sri Aurobindo and Teilhard de Chardin on the problem of action, in: Philosophical Quarterly, vol.XII, no.2 Juni 1972, pp.193-204.

[4] Sri Aurobindo, The Human Cycle. The Ideal of Human Unity. War and Self-Determination, Sri Aurobindo Ashram Trust, Pondicherry, 7th impression, 1997.

Petrus Hendricus Johannes Jacobus (Piet) Terhal (1935) is een Nederlands econoom.

Hij studeerde filosofie in Nijmegen en wis- en natuurkunde in Leiden. Daarna werd hij medewerker op de Nederlandsche Economische Hoogeschool waar hij studie deed naar de ontwikkeling op het Indiase platteland en waar hij promoveerde met een proefschrift over de toepasbaarheid van de ideeën over ontwikkeling van de Franse denker Teilhard de Chardin. Hij was directeur van het Centrum voor Ontwikkelingsprogrammering van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

In 1991 richtte Terhal met zijn leermeester Jan Tinbergen de Nederlandse vereniging van Economen voor Vrede (EVV) op. Van 1996 tot 2008 was hij voorzitter van de stichting Oikos (Oecumenisch Instituut voor Kerk en Ontwikkelingssamenwerking).

Piet Terhal is lid van Raad van Adviseurs van de WFBN.

Boekbespreking

door Frans Vermeulen

Piet Terhal - Wegen naar een menswaardige toekomst: Pierre Teilhard de Chardin in gesprek met Martin Buber en Jan Tinbergen

Uitgeverij ASPEKT, Soesterberg 2015

Een boek schrijven over de toekomst van de mensheid is een hachelijke onderneming.

Voor je het weet staar je in een glazen bol. Piet Terhal, adviseur van de WFBN, had duidelijk de intentie om concrete wegen te wijzen naar de toekomst van de Aarde en haar bewoners. Waar halen mensen het vertrouwen en de moed vandaan om met elkaar een begaanbare weg te gaan?

Hoofdstuk 1 Evolutie en de vraag "waartoe".

Sinds mensen weten dat zij het resultaat zijn van een evolutionair proces is de vraag naar het waarom en het hoe anders gaan luiden dan voorheen, toen hun verhalen een mythisch karakter hadden. Volgens de auteur is echter de vraag naar het "waartoe" veel belangrijker om het verleden naar de toekomst toe als een doorgaand proces te kunnen extrapoleren. In de vraag naar het "waartoe" staan mensen met hun vragen niet aan de zijlijn, maar zijn ze zelf het actiecentrum van hun eigen toekomstontwerp, als voorzetting van de evolutie. In hun drang tot zelfbehoud kan de vraag naar het "waartoe" van tijd tot tijd worden verdrongen. De auteur vraagt juist voor die vraag aandacht, omdat daarmee mensen zich bewust worden van hun zijn of niet-zijn, dus van de noodzaak hun toekomst open te houden.

Hoofdstuk 2 De toekomst van de mens.

De auteur gaat in gesprek met Teilhard de Chardin, die in de wereld van de mens, ook wel het "godelijk milieu" genoemd, een proces ziet van voortdurende "personalisatie", het steeds meer mens- worden in gemeenschap, terwijl de mensheid als geheel evolueert naar een éénheid in verscheidenheid. Dit tegen de achtergrond van het leven op een planeet die uiteindelijk zal uitsterven en uiteenvallen volgens de wet van de entropie.

Teilhard ziet het als een pijnlijk proces van geboren worden. Het kosmisch proces waaraan mensen lijden is een proces van persoon- worden met tegelijkertijd een geleidelijke reductie van het kwaad. De vraag naar het "waartoe" wordt steeds klemmender. En de vraag naar de toekomst krijgt daarmee ook een religieuze dimensie: is er een God aan het einde?

Hoofdstuk 3 Verder in het spoor van Teilhard de Chardin.

Dit hoofdstuk cirkelt om de hoop als een wankele, maar onmisbare zekerheid. De mensheid staat voor een keuze: zegen of doem, leven of dood. Teilhard zelf, volop paleontoloog, ziet het Paulinisch christendom als een wenkend perspectief voor de mensheid, omdat het een interculturele fundering is voor een toekomstverwachting die niet

Boekbespreking

door Henry Mensink

teleurstelt. Terhal zoomt indringend in op de filosofie van Martin Buber die de Ich-Du relatie in verband brengt met de dynamiek van de Es-wereld. Deze veroorzaakt in met name de westerse wereld een collectieve blinde vlek, een woekering waaronder de individuele mens dreigt te bezwijken. Het is de ethische dimensie die een mens tot persoon maakt.

Hoofdstuk 4 De toekomst in sociaaleconomisch perspectief.

In dit hoofdstuk zet de auteur de lezer midden in de werkelijkheid van alledag. Karl Marx heeft ons al met twee benen in de praktijk van het moeizame samenleven geplaatst, maar zelf vindt Terhal dat Jan Tinbergen dat doet met meer inzicht in de praktijk. Tinbergen gaat analytisch te werk en probeert alle facetten van de economie recht te doen in het formuleren van een synthese. Hij ontwikkelt een wereldwijd perspectief en noemt dat het democratisch socialisme. Hij zoomt scherp in op de sociale welvaartsfunctie van de samenleving en dus uiteraard ook op de inkomensverdeling in de rijke landen. Tony Judt verlaat dit wereldwijd perspectief en ontwikkelt aan de hand van het werk van Tinbergen een meer genuanceerd praktisch model van samenleven, gedacht vanuit de verschillende regio's.

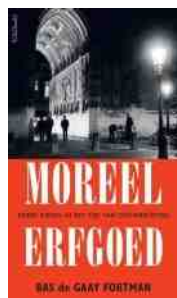
Hoofdstuk 5 Prioriteiten voor een nieuwe wereldorde.

Terhal somt in dit hoofdstuk een aantal knelpunten op, die vragen om een oplossing. Nodig zijn: een duurzame ontwikkeling van de wereldeconomie, werken aan de oplossing van de Noord-Zuid problematiek en de regionale ongelijkheid, noodzakelijke veranderingen in de sociale orde van zowel het Noorden als het Zuiden en tenslotte veranderingen in de mondiale orde. Hij distilleert daar gemeenschappelijk kernwaarden uit die van belang zijn om samen de weg te leren die naar een hoopvolle toekomst leidt, met name rekening houden met de draagkracht van de Aarde, waaruit volgt: zorgzaamheid en aandacht voor de kwaliteit van leven om zo een tegenwicht te bieden voor de trekkracht van de individuele hebzucht. Van mensen mag dienstbaarheid worden gevraagd, mede ook voor de kwetsbare Aarde zelf. De schrijver laat weten dat aan een humane bevolkingspolitiek niet valt te ontkomen.

Hoofdstuk 6 Hoop en verantwoordelijkheid als grondslagen voor dialoog.

Terhal laat in dit hoofdstuk merken waar hij zelf staat met zijn geloof in de goede krachten: liefde, morele verantwoordelijkheid als existentiële keuze, dialoog, een hoop die erom vraagt gevoed te worden door de wil tot samenleven.

Terhal heeft het zich niet gemakkelijk gemaakt en van de lezer vraagt hij veel. Hij heeft een pittig werk geschreven, maar is er zonder meer in geslaagd wegen te plaveien naar een toekomst die mensen zicht geeft op duurzaam welzijn. Dit boek moet je minstens twee keer lezen en het vraagt er om in een groep te worden bestudeerd en besproken.

Moreel Erfgoed, koers kiezen in een tijd van ontwrichting van Dr. Mr. Bas de Gaay Fortman. 399 blz. waarvan 22 noten, literatuurlijst en register. Eerste druk 2016, Prometheus Amsterdam.

Motto: In de zwartste uren bleven wij weten dat er eeuwige beginselen zijn. Pieter Geyl (1887-1966)

Uitgever Mai Spijkers vroeg Bas de Gaay Fortman (78) om zijn memoires te schrijven. Daar had hij niet zo'n zin in, wel wilde hij een (min of meer) politiek testament nalaten. Het is niet alleen een politiek testament geworden maar ook een oproep tot waarden en normen of zoals hij het zegt: 'Beginselen, principes, grondwaarden, richtlijnen van goed en kwaad.' (blz. 13 en 14). Het essay geeft een geweldig inkijkje in de parlementaire geschiedenis van de laatste 40 jaar. Verrassend daarbij is dat de aristocratie tot ver in de jaren zeventig ons land bestuurde en dus mede vorm gaf.

Moreel Erfgoed begint dus met beginselen. Het eerste wat we lezen bij het openslaan van het boek is een brief van Bas de Gaay Fortman aan zijn kleindochter Willemijn (21 jaar oud, derdejaars rechten en tweedejaars filosofie aan de VU-Amsterdam).

Willemijn bij het portret van haar betovergrootvader Rector en mede-oprichter van de VU. Bron: Ad Valvas

Voor haar en haar generatie van millennials is 'Moreel Erfgoed' bestemd. Het is een waarschuwing aan de generatie die 'opgroeit in overvloed', maar geconfronteerd wordt met 'forse tegenwind.' Zij moeten niet geloven in de valse verhalen die op dit moment 'met alle kracht de wereld in worden geslingerd.'

Welke die valse verhalen zijn, is in deze tijd van populisme niet zo moeilijk te raden. Bas de Gaay Fortman uit in zijn boek zijn zorgen over de verabsolutering van cultuur en nationaal belang. Waarden en normen, begrippen uit een lang vervlogen tijd zo lijkt het maar niets is minder waar. Zelfs de VVD haalt ze van stal en uit de mond van onze premier komen kreten die niet wars zijn van populistisch en derhalve ondiplomatiek taalgebruik.

De Gaay Fortman kreeg zijn morele ijkpunten aangereikt in de gereformeerde kerk van zijn jeugd. De kerk of beter gezegd het geloof loopt als een rode draad door zijn leven. Nadruk lag op plichtsbesef maar ook de naaste dienen speelde een grote rol.

Daarnaast was er altijd de politiek want ook zijn vader, Mr. W.F. de Gaay Fortman (Gaius) was een politicus van formaat voor de ARP en later het CDA.

In de familie De Gaay Fortman zitten naast dominees, meerdere politici. Hij is een telg uit een patriciërsfamilie waarvan de stamvader, Jacques Le Gay (de Vrolijke) zo'n driehonderd jaar geleden vanuit Douai naar Nederland vluchtte vanwege zijn protestantse geloof. Le Gay, later De Gaay en nog weer later De Gaay Fortman werd uiterst gastvrij ontvangen. Kom daar nu eens om.

Bas de Gaay Fortman was lid van de ARP maar stapte over naar de progressievere PPR en was voor die partij enige tijd fractieleider en succesvol lijsttrekker (1972). Verder is hij is senator voor die partij geweest.

In het essay gaat het om het valse verhaal van het eigen volk en het valse verhaal van de ware godsdienst. Het zijn contraverhalen die elk een hele massa medemensen ideologisch duiden en tot vijand verklaren.

Het begrip Cultureel Erfgoed is ons allen welbekend maar met het begrip Moreel Erfgoed wil het nog niet zo lukken. Er staat niets meer of minder dan het door eeuwen heen verworven moreel erfgoed op het spel en dat is nogal wat.

Kort gezegd verstaat Bas de Gaay Fortman onder moreel erfgoed 'alles wat in ons land in de loop der eeuwen is ontstaan en overgedragen' ofwel de publieke moraal waarop wij kunnen vertrouwen.

Het essay doet eerder aan een reeks colleges dan aan een essay denken en dat is niet zo gek want hij is hoogleraar *Political Economy of Human Rights* aan de Universiteit Utrecht en emeritus hoogleraar *Political Economy* aan het *Institute of Social Studies* in Den Haag.

Het essay valt in vier delen uiteen. Het eerste deel bestaat uit Verantwoording: brief aan Willemijn en de proloog. Het tweede deel, Deel I genoemd heeft de titel : Ontworteling en ontworteling en daarin gaat het over de groei naar mondige burgers en het wegvallen van structuren (ontzuiling).

Het derde deel, in het boek Deel II genoemd, heeft als titel: 'Verbinding zoeken' en het gaat over rechten van de mens. Het geheel is volgens De Gaay Fortman een bezie-lende afweer tegen twee valse verhalen: 'Eigen volk' en 'De ware godsdienst'. En ook hier loopt als een rode,

weliswaar een lichtrode draad religie door het boek. Gezien zijn achtergrond is dat niet verwonderlijk.

- De epiloog draagt als titel 'Verstand en geweten' en bevat onder andere een pleidooi voor religievrede. Voor Wereldfederalisten uiterst interessant.
-

Het essay wordt regelmatig verluchtigd met eigen ervaringen waardoor het voor de (geïnteresseerde) lezer heel invoelbaar wordt. Zo wordt het boek een persoonlijk document, gericht aan de jeugd, zijn kleinkind(eren) en dat is bewust zo gedaan. Bas de Gaay Fortman had een zeer goede band met zijn grootvader en die heeft hem behoorlijk wat bijgebracht. De gesprekken die hij met die man had waren heel vormend. Daardoor merkte hij wat een oudere generatie kon betekenen voor de overdracht aan de jongere. Grootouders voeden namelijk niet op, dat is iets voor de ouders. De Gaay Fortman in een interview in de NRC op 17 mei 2016: 'Overdracht en opvoeding gaat niet zo makkelijk samen. Voor kennisoverdracht is de band tussen ouders en kinderen prima. Maar voor de overdracht van de publieke moraal, de grondslagen voor maatschappelijk samenleven, hebben ouderen eigen kansen.'

Tolerantie is in de ogen Bas de Gaay Fortman belangrijker dan links of rechts: 'Zo heb ik in mijn Kamertijd (1971-1991) met collega's van 'rechts' in het algemeen het gevoel gehad dat er meer was dat ons verbond dan wat ons scheidde. In de grondslagen van ons staatsbestel lag een gemeenschappelijk moreel-politiek kompas.' (pag. 34)

In dat uiterst actuele morele kompas en zijn 'werdegang' als politicus ligt zijn leven besloten en niet alleen Willemijn maar ook wij mogen daarvan meegenieten, wat een voorrecht!

Werkgroep WRO

Voor de leden van de werkgroep WERELDRECHSTORDE:

De datum 1 oktober is definitief.

12.00 uur: Esperantoles

13.00 UUR: Lunch

13.30 UUR: Werkgroep WRO over de "wereldfederalistische boom".

Ik ben bezig met een opwarmer, maar ieder ander lid van de groep kan ook zijn/haar tekst insturen.

Locatie: WFBN-kantoor, Laan van Nieuw Oost Indië 252, Den Haag

Frans Vermeulen, Coördinator

Waar gaat het nu om?

door Frans H. Micklinghoff

Iedereen vraagt zich wel eens af: "waar gaat het nu allemaal om?, ... waar draait het om?, ... wat is het doel van dit alles?" Op die grote vraag kunnen we geen antwoord geven. Slechts op die kleine, overzichtelijke vraag van "Wat doe ik nu en heeft het resultaat?", kunnen we een antwoord geven.

Jarenlang colleges volgen, examens afleggen, boeken lezen, talloze uiteenlopende meningen toetsen en eindeloze kopjes koffie verder zie je dan het resultaat: afgestudeerd. Vroeger kreeg je dan een 'bul' en was je doctorandus, meester in de rechten of ingenieur. Tegenwoordig hebben we andere titels en andere gebruiken. Maar de inspanning voor de bekroning is er niet minder door en de feestelijke uitreiking van 'het papiertje' een waarlijk hoogtepunt. Daarom hierbij, mede namens alle leden van de WFBN, felicitaties voor onze voorzitter Frans Vermeulen die zijn jarenlange studie succesvol mocht afsluiten in de maand september met het in ontvangst nemen van zijn 'bul'. Frans, je weet nu waarom je het allemaal gedaan hebt. Dit is het resultaat van al het gezwoeg!

Vele jaren geleden werd de vereniging WFBN opgericht met het doel het principe van het federalisme te verbreiden. Gelijkgestemden werden lid van deze vereniging en werkten samen om het gedachtegoed van 'het federalisme' uit te dragen. Staatsrechtelijk werd het in de praktijk gebracht in Zwitserland (sinds 1231), in de Verenigde Federale Staten van Amerika, in de Russische Federatie en door de Federale Bondsrepubliek Duitsland. Ook Nederland heeft wat federale trekjes, gezien de 11 (12) provincies waarvan de gekozen bestuurders de Eerste Kamer kiezen. En het zich verenigend Europa vertoont tal van pre-federale trekjes.

Voor de oprichters en alle latere generaties bestuurders van de Vereniging WFBN ging het ook om een meer federale aanpak van de wereldproblemen. Voor de huidige bestuurders geldt dit nog steeds; mondiaal de problemen op federale basis aanpakken. Daarvoor heb je een vehicle nodig om naar dat doel te komen. Kies je voor de fiets als vehicle (de vereniging), dan moet je ook op die fiets durven te gaan zitten en trappen en sturen richting dat doel. Die fiets moet wel voldoen aan een aantal wettelijk voorgeschreven eisen. Een wit spatbord, een veilige kettingkast, een goed stuur, opgepompte banden, een bel en voor- en achterlicht. U mag dat vergelijken met de Statuten en het Huishoudelijk Reglement. Het verschil daartussen. Statuten zijn door de overheid (de wet) voorgeschreven vereisten. Daar valt weinig tot niets aan te sleutelen. Dat komt bij de fiets neer op dat er een bel en voor 's avonds een licht op moet zitten. De discussie over de Statuten kan dan ook kort zijn. In het Huishoudelijk Reglement gaat het om het oppimpen van de fiets,

het 'gezicht' en de praktische uitvoering. Ofwel: een racestuur of niet, een bagagedrager of niet, wel of geen jasbeschermer enz. Gelukkig kan je gemakkelijk na een fietstochtje en de aldus opgedane ervaring besluiten het stuur alsnog te vervangen door een ander, het spatbord wat in te korten en het zadel wat te verlagen (of verhogen). En zit je op de bagagedrager (de leden), dan moet je erop vertrouwen dat de bestuurder van de fiets (het bestuur) het doel voor ogen houdt (federalisme uitdragen) en blijft trappen (het juiste doen). Het is uiteraard niet de bedoeling van de zitter(s) op de bagagedrager om stiekem te remmen en het fietsen naar het doel te saboteren. Want we hebben een doel voor ogen (een betere wereld) waar we graag naar toe willen. Dus laten we zorgen dat we snel een goede, bij-de-tijdse fiets aanschaffen en beseffen dat het NIET om de fiets gaat, maar om het fietsen naar het doel. Laten we op weg gaan.

Frans Vermeulen schreef zich een paar jaar geleden in op de universiteit (de fiets) en ging op pad met een doel voor ogen dat hij nu heeft bereikt. Gefeliciteerd. Het doel van de WFBN is niet het praten over hoe de fiets eruit ziet, maar het doel is fietsen ... richting meer federalisme in de wereld. Daarom: stop met praten over de fiets en spring er (achter) op.

Het is een groot complot!

door Frans H. Micklinghoff

"Op de achterkant van de maan bevindt zich een basis van buitenaardse wezens. Die wezens brengen regelmatig bezoeken aan de Aarde. Als ze na een bezoekje hun ruimteschip starten laten ze die graancirkels achter. Die ruimteschepen zijn onzichtbaar voor onze radarsystemen. En de twintouwers van het WTC zijn op 11 september helemaal niet geraakt door twee vliegtuigen. Nee, daar zat de president van Amerika zelf achter, die 'persoonlijk' opdracht heeft gegeven de twee torens op te blazen, om zo een goede reden te hebben voor de inval in Afghanistan en Irak. En die vliegtuigen die je op de TV zag? Dat was een geprojecteerd hologram. Om ons te doen geloven dat ...! Zie je die condensstrepen in de lucht? Ja, achter dat vliegtuig. Daarmee verspreidt de overheid stoffen die ons denkvermogen aantasten. Zo worden we ge-brainwashed! En bedenk goed, Aids bestaat helemaal niet. Dat zegt president Mbeki! Aids is een uitvinding van de farmaceutische industrieën, om meer pillen te verkopen om zo nog meer winst te maken. En weet je wie daar allemaal achter steken? ... De Illuminatie. Ja, de Illuminatie, ooit opgericht door de Beierse filosoof Adam Weishaupt! Die willen de macht over de wereld overnemen. Overigens, John F. Kennedy is helemaal niet doodgeschoten door Lee Harvey Oswald, maar door de geheime dienst van Amerika. En wist u dat de Amerikaanse regering precies wist dat in 1941 de Japanners Pearl Harbour zouden aanvallen en er juist niets aan deden om zo een excuus te hebben om zich in de strijd te mengen?"

MH17

Overall vermoeden complotdenkers dat we ongenadig en/of onwetend in het ootje worden genomen. Blader maar eens op de website Niburu en de fraaiste complotten vliegen om je oren. Ook op Zapruder.nl barst het van de complotten. In Nederland is Micha Kat de grote voorganger van de complotdenkers. Het samenzweringsgeloof beperkt zich niet tot de laagopgeleiden en extremisten – al zijn de meeste complotdenkers wel erg laag opgeleid en extremisten. Ook sommige machthebbers scharen zich soms graag achter een hen welgevallig complot theorie, als het hen goed uitkomt. Zoals na het neerhalen van vlucht MH17 van KLM-Malaysia Airlines in juli 2014 boven Oost-Oekraïne. Zo suggereerden Russische media dat het Oekraïense leger het toestel hadden neergeschoten om zo de rebellen de schuld te kunnen geven. Een verklaring die het Kremlin en Poetin niet slecht uitkwam. Nog bonter wordt het met de bewering dat de Amerikanen er eigenlijk achter zaten.

Gevaarlijk

Het geloof in een samenzwering komt vooral voor bij laag opgeleiden die zich bevinden in een underdogpositie of bij mensen met een traumatische ervaring. In plaats van naar de psychiater te gaan wentelen zij zich rond in het grote complotdenken.

Deze samenzweringsgelovigen wantrouwen de reguliere media, die volgens hen slechts de mening van de heersende elite weergeven. Want de echte waarheid valt niet te lezen in de kranten, te beluisteren op de radio of te zien op de TV. Maar gelukkig is er internet waar ongefilterd de complotten ongecensureerd uit de doeken kan worden gedaan. Heerlijk toch die bewering dat journalisten ons dagelijks zand in de ogen strooien en de waarheid verdraaien?

Het geloof in complottheorieën heeft veel weg van het geloof in een opperwezen of in een politieke ideologie. Het complotdenken maakt complexe zaken eenvoudig en zo kunnen we de wereld aan. Iedereen is wel eens geneigd om te vallen voor de verleiding van een mooie en goed uitgewerkte complottheorie. Maar dat is gevaarlijk. Daarom zou iedereen die met beide benen op de grond wil staan het boek 'complotdenkers' (met de ondertitel 'Hoe gevaarlijk is het geloof in samenzweringstheorieën?') van Maarten Reijnders moeten lezen. Het 303 pagina's tellend boek is vlot geschreven, gaat op tal van aspecten van de samenzwering en complotten in en is vele malen goedkoper dan een paar consulten bij de psychiater.

Wereldheerschappij

Zeker, er worden soms complotten gesmeed. Maar de meeste complottheorieën zijn zo door te prikken door nuchter na te denken, alle feiten op een rijtje te zetten en de juiste vragen te stellen. Bijvoorbeeld: feit is, de Illuminatie bestaan niet (meer). Als ze niet bestaan, hoe kunnen ze dan uit zijn op de wereldregering? De vrijmetselaars dan? Absoluut ondenkbaar. De vrijmetselarij is een inwijdingsgenootschap waar het verboden is over politiek en religie te praten en het zelfstandig denken en zelfstandig zoeken naar de waarheid centraal staat. Nee, een wereldregering mag er wel komen, maar dan op federale grondslag en via politieke kanalen. Rond die mischien ooit komende wereldregering zullen wel veel complottheorieën de ronde doen. Die doorgeprikt moeten worden. Daarom is het bij uitgeverij Aspekt uitgekomen boek 'Complotdenkers' een 'must' voor de federalist. Een werkelijk boeiend boek voor de ware waarheidszoeker.

Incident op het SAT-congres

door Rob Moerbeek

Op het Congres van de Internationale Vereniging van Arbeiders-esperantisten SAT kreeg de redactie van "De Natieloze" stevige kritiek van onze landgenoot Bert de Wit, o.a. auteur van zeer bruikbare leerboeken van Esperanto. Er was een artikel verschenen, waarvan de schrijver de verwijdering van Joden uit Hitler-Duitsland goedpraatte, aangezien hun bankiers de Duitse economie hadden ontworpen. Bert luchtte zijn woede, waarbij hij het artikel typische Nazi-propaganda noemde. We waren het erover eens, dat zo'n provocatie niet zonder commentaar van de redactie mocht worden geplaatst. Maar ik pleitte er met klem voor om zulke gevallen toch op te nemen met de uitnodiging aan de lezers tegenargumenten te vinden.

Tegenwoordig veroordelen wij ook de misdadige houding van in het algemeen Joodse grootbankiers, aan wie wij een eindeloze reeks oorlogen te wijten hebben. En Israël is het anti-model voor mensenrechten. Maar dat doet niets af aan onze eerbied voor vele Joden, wier activiteiten voor mensenrechten, wetenschap en cultuur buiten kijf zijn. En zo hebben we besloten, ook om de schuldige op te voeden, die niet met wraaklust moet blijven rondlopen maar leren de mensenrechten te respecteren; en die eventueel een herroepingszang mag debiteren. Het congres is gehouden in Herzberg-am-Harz, sinds 2006 de officiële Esperantostad. Over het decennium van die officiële verklaring is een fraaie jubileum-brochure verschenen.

Esperantovergaling:

Incidento en la SAT-kongreso

En la kongreso de Sennacieca Asocio Tutmonda (SAT) la redakcion de "Sennaciulo" forte kritikis nia samlandano Bert de Wit, interalie aŭtoro de tre utilaj Esperanto-lernolibroj. Aperis artikolo kies verkinto pravigis la forigon de judoj el la Hitlera Germanio, ĉar iliaj bankistoj kolapsigis la germanan ekonomion. Bert prave koleris, nomante la enhavon tipa Nazi-propagando. Sekvis debato, ĉu entute akcepti tiajn diskriminaciajn tekstojn. Ni konsentis, ke ne eblas sen redakcia komento publikigi tiajn provokojn. Tamen mi forte pledis akcepti tiajn kun invito al la legantaro trovi kontraŭajn argumentojn. Ankaŭ nun ni kondamnas la fian sintenon de ĝenerale judaj grandbankieroj, al kiuj ni maldankas la senfinan serion da militoj. Kaj Israelo estas malmodelo pri homaj rajtoj. Tio neniel malgrandigas nian respekton al multaj judoj, kies agado por homaj rajtoj, scienco kaj kulturo estas evidenta. Kaj tiel ni decidis, ankaŭ por eduki la kulpulon, kiu ne ĉirkaŭportu sian venĝemon, sed lernu respekti homajn rajtojn; kaj eventuale verku palinodion. La Kongreso okazis en Herzberg am Harz, ekde 2006 oficiala Esperanto-urbo. Aperis bela Jubileo-broŝuro pri la dekjara oficialleco.

Boekbespreking

door Jan Willem van Leenhoff

OORLOG VERKOPEN - over taal, media, religie en propaganda.

Redacteuren: Ton van der Lingen en Greetje Witte-Rang, Uitgeverij: Narratio, Gorinchem 2010, tweede druk, ISBN: 978 90 5263 651 1, 172 pagina's.

Waarom zijn wereldburgers zo gevoelig voor de argumen-

ten waarmee oorlogen worden gerechtvaardigd? Dat is de vraag die centraal staat in dit boek. In vier blokken komen vier methodes aan de orde die gehanteerd wordt bij het 'verkopen' van de inzet van geweldsmiddelen: *propaganda, interpretatie, manipulatie en legitimatie*.

Men gebruikt een hermeneutische tekst waarin interpretaties worden gegeven van verhalen uit verschillende bronnen. De auteurs proberen een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en instandhouding van een kritisch bewustzijn waar het gaat om het inzetten van geweldsmiddelen en de doeleinden die daarmee gediend zouden zijn. Zij streven er ook naar het alom heersende geloof in geweld en iedere poging tot rechtvaardiging van militair geweld en van voorbereiding daartoe, te weerleggen.

Esperanto vertaling:

Vendi militon - pri lingvo, amaskomunikiloj, religio kaj propagando

Kial mondcivitanoj estas tiel impresigemaj por la argumentoj per kiuj militoj estas pravigataj? Tio estas la demando kiu estas centra en ĉi tiu libro. En kvar blokoj kvar metodoj estas preparolataj kiuj estas uzataj ĉe la 'aplikado' de la dediĉo de perfortiloj: propagando, Interpretado, manipulado kaj legitimado. Oni uzas hermeneŭtikan tekston en kiu interpretoj estas donataj de rakontoj el diversaj fontoj. La aŭtoroj provas liveri kontribuojn al la evoluo kaj konservado de kritikema konscio rilate al la uzado de perfortiloj kaj la celoj kiuj laŭaserte estas servataj per ili. Ili ankaŭ

Quote

We need to unite our popular forces to resist and overcome the sordid mess we have allowed tired and cynical elites to make of a world whose human spirit yet holds much promise, on a planet of breathtaking beauty.

ERSKINE BARTON CHILDERS

Vredessymposium goed bezocht

door Ben Cornelissen

Vier nieuwe Vredeshelden en een folder van de NVMP zijn we rijker. De viering van de 35ste editie van de door de VN ingestelde Internationale Dag van de Vrede krijgt daarmee een bijzonder cachet. Dat allemaal op 21 september 2016 in de Capitulatiezaal van Hotel De Wereld in Wageningen. Burgemeester Geert van Rumund verrast Rula Asad, Mekka Abdelgabar, Kees Blok en Dion van den Berg met hun benoemingen en "vers van de pers" met de nieuwe folder.

Diverse vredesorganisaties zijn ervoor naar de Gelderse Stad der Bevrijding gekomen en vierten het Vredessymposium "Investeer in vrede, voorkom geweld" mee. Henk Zandvliet van de vereniging Neag alternatieven voor geweld, leidt de sprekers in, die met veel passie over hun ervaringen in oorlogsgebieden vertellen, zoals Rula Asad medeoprichtster van een netwerk van Syrische vrouwelijke journalisten.

Mekka Abdalgabar maakt indertijd de vreselijke stammenstrijd mee in Darfoer, het westelijk gedeelte van Soedan. Kees Blok valt de schellen van de ogen als hij kennis maakt met de problemen tussen Israëliërs en Palestijnen. Dion van den Berg ervaart het zelfde bij de gigantische strijd, die momenteel in het Midden-Oosten wordt gevoerd.

Heel bijzonder is het verhaal eigenlijk van de "gematigd bewonderaar van de Joodse staat" Kees Blok, die tot elf jaar geleden jurist en hoofdofficier bij het Nederlandse leger was. In het jaar 2007 komt hij als teamleider van Vredeswerkers van de Wereldraad van Kerken in Ramallah in aanraking met Palestijnen, kolonisten en Israëliëse militairen. Hij en zijn vrouw waren altijd sterk verbonden aan het kerkelijk werk in hun woonplaats Almelo. "Het is heel apart als je allerlei rare verhalen hoort over de diverse partijen. Niemand luistert naar elkaar. Het zijn schreeuwende doven als het ware".

Volgens Blok is "Israël niet van plan vrede te bewerkstelligen. Wie in een Palestijnse Staat gelooft, moet wel erg veel hoop hebben". Vallen de contacten met de Israëliëse militairen mee, omdat die naar Westerse maatstaven zijn opgeleid, de ergste vijanden van de Palestijnen zijn naar zijn mening de kolonisten, die het de Palestijnen onmogelijk maken hun kinderen naar school te laten gaan en de olijven te oogsten van hun eigen olijfbomen. "Woorden schieten je tekort, als je ziet dat bulldozers de huizen in puin werken. Wegen worden versperd met betonblokken. Gaat de school voor de kinderen door vandaag, dan is het een gelukkig toeval".

Net zoals bekend is van de dienstplichtigen in het Russische leger, zijn zelfmoorden bij jonge Israëliëse militairen schering en inslag omdat ze thuis niet worden geloofd als ze hun ervaringen met de ouders willen delen. "In ons land hebben wij vijf jaar bezetting meegemaakt, bij de Palestijnen duurt dat al vijftig jaar", aldus Blok.

Dion van den Berg van Pax For Peace werkt op de Balkan, in Afrika, in het Midden-Oosten en in Oekraïne. "Ik ben een groot pleitbezorger van het lokale vredeswerk. We moeten de vluchtelingenstroom afremmen. Elke burger moet activist zijn. Niet slechts om de economische belangen maar om de menselijke waardigheid is een duurzame ontwikkeling van belang. Daar moet solidariteit zichtbaar zijn, terwijl wij door contacten met de mensen in de conflictgebieden moeten streven naar kennis en bewustwording".

Er zijn al contacten tussen middelbare scholen in Nederland en Bosnië: "we moeten de hoop van de mensen levend houden. Dat is beter dan met wapens de vrede te bewaren. Probleem is vaak dat jongeren niet altijd naar de ouderen willen luisteren, daarom zijn die contacten tussen de scholen hier en daar van belang".

Rula Asad heeft het over de gecompliceerde situatie in Syrië, dat mede uit de hand is gelopen door de conflicten in de naburige landen, het seksuele geweld, martelingen en andere overtredingen van de mensenrechten. Het netwerk van vrouwelijke journalisten in Syrië streeft ernaar een brug te slaan tussen de media en de Syrische vrouwenbeweging. "Wie begrijpt het Midden-Oosten nog? De situatie is erg onoverzichtelijk en daardoor is ook Facebook van belang voor de nieuwsgaring". Volgens Rula is het van belang, dat verschillen in religie in Syrië en elders moeten worden geaccepteerd en gerespecteerd.

Uniting for Peace

Annual Erskine Childers Lecture 2016

Building a Culture of Peace in a World of Conflicts

Keynote Speaker:

**Federico Mayor
Zaragoza**

Former Director-General UNESCO

Venue

Hilton London Euston
17-18 Upper Woburn Place
London WC1H 0HT

Date & Time

Thursday
06, October, 2016
18:30 - 20:30

Contact

For registration and any other
information, please contact
Vijay Mehta: vijay@vmpeace.org
Telephone: 0207 791 1717
Brian Cooper: 0131 446 9545

"Now, we have to go forward in the giant undertaking of building a democratic United Nations to make the real world safe, just and sustainable for all its children" - Erskine B. Childers

free admission / donations welcome

Indien onbestelbaar:
Laan van Nieuw Oost Indië 252,
2593 CD, Den Haag

Artikel 90 Nederlandse Grondwet: De regering bevordert de ontwikkeling van de internationale rechtsorde.